

ZÁKLADY ÚČETNICTVÍ I

1 - Cíl, předmět a funkce účetnictví

Cíl

První kapitola vás dovede k pochopení významu účetnictví a jeho postavení v podniku, dokážete

- vymezit cíl účetnictví,
- určit předmět účetnictví,
- rozpoznat rozdíly mezi finančním, manažerským a tzv. daňovým účetnictvím,
- vysvětlit funkce účetnictví.

S pojmem účetnictví se asi setkal každý z vás, často nebývá vnímáno laickou veřejností pozitivně. Uvědomte si svůj vztah k účetnictví a v případě svého negativního postoje k němu se zamyslete nad jeho příčinou.

Zůstává-li člověk v zajetí předsudků, ochuzuje se o tvorbu svého vlastního názoru. Zkuste se podívat na účetnictví jako na lidský výtvar, který vznikl se zcela určitým cílem, postupem času se zpřesňoval jeho předmět a rozvíjely jeho funkce.

Dokonce jeden z největších německých básníků J.W.Goethe prohlásil:

„Podvojný účetnictví je jeden z nejkrásnějších vynálezů lidského ducha a každý by jej měl zavést ve svém hospodářství.“

Tak tedy poznejte i vy účetnictví jako komplexní, logický, racionálně koncizní* systém, zachycující specifickým způsobem informace o podniku.

Průvodce studiem

* *konciznost = stručnost, zhuštěnost, krátkost, stěsnanost, úsečnost*

1.1 Vznik účetnictví a jeho cíl - 1

Čím více se oddělovalo vlastnictví od řízení ekonomických subjektů, tím zřetelněji vystupovala potřeba evidence všech procesů a jejich výsledků, které v nich probíhaly.

Byly vymyšleny různé způsoby zachycování jednotlivých stránek ekonomické činnosti, až se jako nejvhodnější začalo prosazovat tzv. **podvojný účetnictví**. Jeho hlavním charakteristickým znakem je (zjednodušeně řečeno), že zachycuje hospodářské operace současně ze dvou hledisek: **jednak to, co – jaký majetek - podnik získal, a jednak to, z jakých zdrojů si tento majetek pořídil.**

Tento způsob zachycování informací o procesech v podniku je svou podstatou geniálně jednoduchý, ač je faktem, že dnes již nabyt takové propracovanosti, která někdy jeho elegantní jednoduchost zastihuje.

Proč vzniká účetnictví

I každý obchodník nebo řemeslník potřebuje nástroj k zjišťování informací o průběhu hospodaření ve své firmě. Při jakémkoli podnikání je třeba mít přehled o výši a skladbě prostředků vložených do podnikání a o zdrojích, ze kterých byly tyto prostředky pořízeny. Současně je nutné znát výsledky podnikatelské činnosti za určité období – zda se vyplatí tuto činnost provozovat nebo ne.

1.1 Vznik účetnictví a jeho cíl - 2

Za tvůrce základů podvojného účetnictví je považován mnich minorita **Luco Pacioli**, přítel Leonarda da Vinciho, učitel matematiky na univerzitě, který své myšlenky prezentoval v roce 1494 v díle „Summa arithmetica, geometria, proportii at proportionalita“ (Souhrn znalostí o aritmetice, geometrii, podílech a úměrách). Podhoubím vzniku účetnictví byla vlastně matematika, přestože dnes si už tuto souvislost ani neuvědomujeme. Obě disciplíny žijí svým samostatným životem.

Historie účetnictví

Pro české země mělo z hlediska účetnictví velký význam tzv. kamerální účetnictví (kamerální = náležející nebo sloužící královské komoře) v rakouském císařství v 18. století, jež bylo zavedeno Maxmiliánem I. podle burgunského vzoru.

Účetnictví v českých zemích

Ve 20. století se podvojný účetnictví rozvíjelo v kontextu s dynamickým rozvojem ekonomiky. Jeho postupy a zásady vznikaly postupně z potřeb praxe, následně byly zobecňovány a systematizovány v teorii a zpětně se uplatňovaly v praktických aplikacích.

Vývoj účetnictví v českých zemích ve 20. století se nejdříve orientoval na podmínky tržní ekonomiky. Reformou v roce 1953 se však účetnictví podřídilo centralismu zavedenému do ekonomiky a byly značně okleštěny jeho funkce. V letech 1967 a 1977 došlo sice k dalším významným reformám, avšak k zásadnímu přelomu v postavení účetnictví nemohlo v podmínkách centrálně řízené ekonomiky dojít. Teprve v roce 1991 bylo účetnictví v ČR koncipováno pro podmínky tržní ekonomiky 90. let, jeho právním základem se stal zákon č. 593/91Sb., o účetnictví.

1.1 Vznik účetnictví a jeho cíl - 3

Pro vytvoření jasné představy o cílech účetnictví je možné uvést některé z definic účetnictví:

Příklady definic účetnictví

„Účetnictví je servisní činností. Jeho funkcí je zajišťovat o ekonomické realitě kvantitativní informace primárně finanční povahy, užitečné pro rozhodování v oblasti ekonomiky.“ (Americký institut certifikovaných účetních)

„Účetnictví je vědou o sběru, záznamu, klasifikaci, sumarizaci a interpretaci finančních (a jim podobných) dat takovým způsobem, aby mohla být činěna podnikatelská rozhodnutí. Je jazykem podnikatelské komunikace.“
(Institut účetních znalců Anglie)

„Účetnictví se zabývá kvantifikací ekonomických jevů v peněžním vyjádření s cílem shromážďovat, zaznamenávat, oceňovat a sdělovat výsledky minulých událostí a napomoci rozhodování.“
(Institut účetních znalců Walesu)

Účetnictví jako teorie: „je souhrnem poznatků, týkajících se účetnictví (objektu) určitým způsobem uspořádaný a směřující ke konciznosti.“
(Miloslav Janhuba)

Z uvedeného plyne, že na účetnictví se může nazírat ve třech rovinách:

Tři roviny nazírání na účetnictví

- účetnictví jako uspořádané **záznamy** o průběhu ekonomické činnosti podniku, resp. jiného ekonomického subjektu,
- účetnictví jako **činnost**, kterou odborníci vytvářejí výše uvedené záznamy,
- účetnictví jako **teorie**, nauka, věda.

Pro potřeby tohoto kurzu bude **účetnictví a jeho cíl** definován jako:

Podstata a cíl účetnictví

Systematické zaznamenávání hospodářských skutečností, uskutečňovaných podle jasných pravidel specifickými pracovními postupy s cílem podat věrný a poctivý obraz o ekonomickém subjektu.

Uvedená definice obsahuje rovněž vymezení základního cíle účetnictví, kterým je vytvoření věrného a poctivého obrazu o ekonomickém subjektu.

Ekonomickým subjektem může být výrobní podnik, podnik služeb, příspěvková organizace zřízená městem, družstvo, nadace, zájmové sdružení apod. Tyto ekonomické subjekty vedoucí účetnictví se označují jako **účetní jednotky**.

1.1 Vznik účetnictví a jeho cíl - 4

Pojem **věrný a poctivý obraz** (angl. True and Fair View = TFV) je ústředním termínem účetnictví. Lze ho rovněž označit za transcendentální (transcendentální = přes hranice jdoucí, zde přesahující jednotlivé účetní zásady, nadřazený princip účetnictví).

Věrný a poctivý obraz

Má dvě složky:

věrnost = objektivní stránka zobrazení, účetnictví má pravdivě odrážet skutečnosti, k nimž v účetní jednotce došlo; věrný obraz je ten, který neodráží subjektivní představy a názory lidí, ale objektivně, nezávisle na vědomí lidí existující realitu

poctivost = subjektivní stránka zobrazení, jde o obdobu „poctivého obchodního styku a dobrých mravů“ v občanském a obchodním právu; poctivost předpokládá jednak potřebné znalosti u odborníků – účetních a jejich správnou aplikaci, jednak spolehlivost, svědomitost, nepředpojatost

Za objektivní lze považovat např.:

- uskutečněnou hospodářskou operaci doloženou účetním dokladem,
- stavy aktiv ověřené výsledky inventury,

Subjektivní stránka se projeví např. při výběru způsobu odpisování dlouhodobého hmotného majetku.

Jako protipól věrného a poctivého obrazu dosahovaného účetnictvím lze označit **malverzaci** (tj. zpronevěru falšováním údajů v účetnictví s cílem např. daňového úniku) nebo tzv. **kreativní účetnictví**, což je poměrně mladý pojem používaný až v 80. a 90. letech minulého století. Znamená v podstatě zneužívání účetnictví s cílem lepší prezentace podniku v účetních výkazech.

Zákon o účetnictví vymezuje ve svém § 1, odst. 2 účetní jednotky. V zásadě vedou účetní jednotky v ČR účetnictví v plném rozsahu, pouze výjimky uvedené v § 9 zákona o účetnictví vedou účetnictví ve zjednodušeném rozsahu. (Kromě toho zná daňová legislativa tzv. daňovou evidenci, která trochu připomíná dříve aplikovatelný systém jednoduchého účetnictví, ale tato evidence již není považována za účetnictví.)

1.2 Předmět účetnictví - 1

K tomu, aby bylo možno vymezit dostatečně přesně předmět účetnictví je zapotřebí vymezit si alespoň podstatu některých základních pojmů, které budou předmětem pozornosti ještě v dalších kapitolách:

Majetek

- jiné označení **aktiva**
- všechny hodnoty, které účetní jednotka vlastní
- dělíme je na **fixní aktiva** (fungují v účetní jednotce déle než 1 rok), **oběžná aktiva** (s kratší dobou fungování v účetní jednotce než 1 rok) a **přechodná aktiva** (jimž bude věnována pozornost dále a která v účetnictví figurují v důsledku aplikace specifických účetních principů)

Výchozí charakteristika majetku

Pozor: jedná se pouze o jednoduchý popis aktiv, jejich exaktnější vymezení v oboru účetnictví obsahuje kapitola 1. kurzu Základy účetnictví II.

Stavební podnik (firma) potřebuje ke své činnosti nejrůznější prostředky, např. budovy, stavby, stroje, zařízení, materiál, peníze, má pohledávky za svými odběrateli. Tyto prostředky tvoří majetek účetní jednotky, zde stavebního podniku.

Jejich struktura a množství závisí na velikosti a funkci účetní jednotky. Vždy je však lze setřídít do skupin, které usnadňují jejich financování a evidenci.

Skupina „fixní aktiva“ zahrnuje budovy, stavby, stroje a zařízení (zjednodušeno pro potřeby výkladu), skupina „oběžná aktiva“ zahrnuje materiál, peníze a pohledávky. Přechodná aktiva zde nejsou zastoupena.

Vlastní kapitál

- jiné označení vlastní zdroje krytí, část pasiv
- jde o zdroje, z nichž byl nakoupen majetek a jejichž charakter jako vlastních odpovídá tomu, že jejich podstatou není dlužnický vztah
- tyto zdroje mají **dlouhodobý** charakter, tj. počítá se s jejich využíváním účetní jednotkou déle než 1 rok

Výchozí charakteristika Vlastního kapitálu

Pozor: jedná se pouze o jednoduchý popis vlastního kapitálu, jeho exaktnější vymezení v oboru účetnictví obsahuje kapitola 1. kurzu Základy účetnictví II.

Předmět účetnictví - 2

Dluhy

- jiné označení cizích zdrojů krytí, část pasiv
- i tyto zdroje umožňují mít určitý majetek, představují jeho krytí, avšak na rozdíl od vlastního kapitálu jsou založeny na dlužnickém vztahu
- dluhy se člení v zásadě podle jejich splatnosti na **dlouhodobé** (splatnost delší než 1 rok) a **krátkodobé** (splatnost 1 rok a kratší)
- další možné členění je podle toho, zda účetní jednotka za ně platí určitou cenu (úrok) či nikoli, pak je dělíme na úročené a neúročené

Výchozí charakteristika dluhů

Pozor: zde najdete pouze o jednoduchý popis dluhů, jejich exaktnější vymezení v oboru účetnictví obsahuje kapitola 1. kurzu Základy účetnictví II.

Výše zmíněný stavební podnik pořídil svůj majetek z určitých zdrojů. Při třídění zdrojů krytí majetku je proto vždy zkoumán způsob nabytí tohoto majetku.

Např.: Při založení stavebního podniku byla 1/3 majetku vložena do podnikání zakladateli. Tato 1/3 tvoří vlastní kapitál. Další část, opět 1/3, byla pořízena z úvěru poskytnutého bankou na 3 roky. Tato 1/3 představuje dluh podnikatelského subjektu, a to dluh dlouhodobý. A konečně poslední 1/3 představuje závazky vůči dodavatelům nakoupeného majetku se splatností do 3 měsíců. V tomto případě jde o dluh krátkodobý.

Náklady

- prostředky, které účetní jednotka vynaložila na své aktivity, aby dosáhla výnosů
- náklady jsou determinovány aplikovanými účetními principy a postupy, o kterých bude dále hovořeno

Výchozí charakteristika nákladů

Pozor: zde najdete pouze o jednoduchý popis nákladů, jejich exaktnější vymezení v oboru účetnictví obsahuje kapitola 1. kurzu Základy účetnictví II.

Náklady je možno chápat jako účelové vynaložení hospodářských prostředků a práce, vyjádřené v peněžní formě. Náklady se rozlišují podle několika hledisek, uvedený příklad využívá třídění podle druhu:

- služby (opravy, cestovné, nájemné),
- osobní náklady (mzdy, sociální pojištění),
- spotřebované nákupy (materiál, energie).

1.2 Předmět účetnictví - 3

Výdaje

- představují odliv peněžních prostředků z účetní jednotky
-

Provedená oprava stroje byla uhrazena v hotovosti (zaplacená z pokladny). Vzniká výdaj.

Oprava stroje placená v hotovosti je současně náklad i výdaj, protože se nám sníží peněžní prostředky a zároveň se zvýší náklady.

Odpisy majetku jsou nákladem, ale nejsou výdajem, protože nezpůsobují odliv peněžních prostředků.

Pro úplnost uvádíme i „obtížnější“ variantu k pochopení rozdílu mezi náklady a výdaji, tj. variantu, kdy nám nejprve vzniká výdaj a poté náklad. Účetně správně vyjádřeno výdaje patří do běžného období, zatímco náklady až do příštího období. Např. předem zaplacené nájemné na další období, zaplacené předplatné, vydané zálohy na materiál atd. Zúčtování těchto případů se provede v období, se kterým časově a věcně souvisí.

Předmět účetnictví - 4

Výnosy

prostředky, které účetní jednotka získá v důsledku své ekonomické činnosti

Výchozí charakteristika výnosů a příjmů

- výnosy jsou obdobně jako náklady determinovány aplikovanými účetními principy a postupy, o kterých se více dozvíte v dalších kapitolách

Pozor: zde najdete pouze o jednoduchý popis výnosů, jejich exaktnější vymezení v oboru účetnictví obsahuje kapitola 1. kurzu Základy účetnictví II.

Např.: tržby za zboží, přijaté úroky z bankovních vkladů, tržby z prodeje majetku.

Příjmy

- představují příliv peněžních prostředků do účetní jednotky
-

Např.: Zaměstnanec vrací část zálohy poskytnuté na služební cestu. Zboží bylo prodáno za hotové.

Prodej vlastních výrobků za hotové je současně výnos i příjem, protože se nám zvýší peněžní prostředky i výnosy (tržby za vlastní výrobky).

Pokud by nám ale odběratelé platili až s určitým časovým zpožděním, vznikne nám nejprve výnos a až v okamžiku zaplacení příjem.

Pro úplnost uvádíme i „obtížnější“ variantu k pochopení, kdy nejprve vzniká příjem a poté výnos. Účetně správně vyjádřeno: příjem patří do běžného účetního období, zatímco výnos patří do příštího období. Např. předem přijaté nájemné za pronájem, přijaté předplatné nebo přijaté zálohy. Zúčtování těchto případů se provede v období, se kterým časově a věcně souvisí.

Zamyslete se a odpovězte

Ve kterém dalším případě vzniká současně výnos i příjem?

1.2 Předmět účetnictví - 5

Hospodářský výsledek

- může být konstruován jako rozdíl výnosů a nákladů (v podvojném účetnictví)
- pokud jsou výnosy větší než náklady nazývá se hospodářský výsledek **ziskem**, pokud jsou naopak náklady vyšší než výnosy, hospodářský výsledek představuje **ztrátu**
- jinak může být hospodářský výsledek chápán také jako rozdíl příjmů a výdajů (dnes tento způsob zjišťování hospodářského výsledku je aplikován pouze okrajově, je spíše typický pro oblast rozpočetnictví).

Výchozí charakteristika hospodářského výsledku

Příklad: Výnosy činí 1 mil. Kč, náklady 650 tis. Kč. Výsledkem hospodaření je zisk ve výši 350 tis. Kč.

Příklad: Výnosy činí 800 tis. Kč, náklady 975 tis. Kč. Nyní určíme výsledek hospodaření. Správně jste jistě určili, že výsledkem hospodaření je tentokrát ztráta ve výši 175 tis. Kč.

Kromě těchto pojmů je nutno upozornit na fakt, že hospodářské procesy, které v účetní jednotce probíhají je nutno sledovat v určitých periodách, aby informace zachycované v účetnictví mohly být efektivně využívány např. v řízení podniku. Tyto periody jsou pro účetnictví velmi významné, neboť se po jejich skončení provádí obsáhlé účetní práce označované jako účetní uzávěrka a v návaznosti na ni se sestavují souhrnné účetní výkazy, sestavuje se účetní závěrka. Tato perioda, k níž se účetní výkazy vztahují, se označuje jako **účetní období**.

Účetní období

V ČR je v současnosti za účetní období považováno 12 měsíců nepřetržitě po sobě jdoucích. Bud' se shoduje s kalendářním rokem, nebo s hospodářským rokem. Hospodářským rokem je účetní období, které může začínat pouze prvním dnem jiného měsíce, než je leden.

Na základě výše uvedeného lze definovat **předmět účetnictví** takto:

stav a pohyb majetku, vlastního kapitálu a závazků, rozdíl majetku a závazků, tj. čistý obchodní majetek, náklady a výnosy, resp. výdaje a příjmy a hospodářský výsledek, a to na základě zachycení jednotlivých hospodářských operací (účetních případů) odehrávajících se během účetního období v účetní jednotce.

Zopakujte si definici předmětu účetnictví a vyjádřete ji vlastními slovy.

Úkol pro vás

1.3 Účetnictví finanční, tzv. daňové a manažerské - 1

I když je v centru naší pozornosti podvojně účetnictví, není možné na něj nazírat jako na zcela jednotnou entitu (entita = podstata dané věci, základní objekt zkoumání).

Účetní versus daňový systém

Nejdříve je vhodné porovnat finanční a daňové účetnictví.

V zásadě platí, že pojetí účetnictví je odlišné podle jeho vztahu k fiskální sféře (tedy k daňové soustavě státu).

Případají v úvahu dvě řešení.

1. fiskální hledisko je primární a účetnictví je podřízeno daňovým aspektům,
2. za primární je považován věrný a poctivý obraz, který má účetnictví o účetní jednotce vytvářet, a jaksí navíc účetnictví zajišťuje i kvantifikaci daňového základu důchodové daně (v ČR daně z příjmů) a samotnou daň.

1.3 Účetnictví finanční, tzv. daňové a manažerské - 2

Finanční účetnictví má přednostně uspokojovat požadavky plynoucí z finančního řízení podniků a z potřeb externích uživatelů. Jeho základním cílem je vytvoření věrného a poctivého obrazu o účetní jednotce, a to při aplikaci účetních principů, účetních metod a specifických pracovních postupů (techniky účetnictví).

Finanční účetnictví

Charakteristickými znaky finančního účetnictví jsou zejména

- jednotnost výkladu u různých účetních jednotek
- srovnatelnost informací (viz dále princip konzistence)
- objektivita (vzpomeňte na „věrný obraz“)
- orientace na dlouhou dobu (účetnictví je konzistentně vedeno po celou dobu existence účetní jednotky)
- výstupy určené i externím uživatelům
- podřízenost reglementaci (předpisům, pravidlům)
- existence vztahu k daňovému účetnictví

Finanční účetnictví poskytuje informace o majetku, závazcích, vlastním jmění, ale i o nákladech a výnosech účetní jednotky s cílem zjistit její výsledek hospodaření. Výsledkem finančního účetnictví je sestavení účetních výkazů o podniku jako celku.

Jako **daňové účetnictví** se nazývá ta jeho součást, kdy je propracovaná, přesná a konzistentní (neměnná, soudržná, spojená) metodika využívaná i pro určení základu důchodové daně a samotné výše daně, která je posléze do účetnictví zahrnuta jako náklad (důchodovou daň lze označit i jako cenu placenou za možnost provozovat ekonomickou činnost, podnikat; ve smyslu účetnictví vynaložený prostředek na daný účel)

Daňové účetnictví jako součást finančního

Při hodnocení vazby mezi finančním a daňovým účetnictvím se někdy uvádějí dva extrémy: jednak snaha o minimalizaci výsledku hospodaření a tím i minimalizaci základu důchodové daně (tzv. daňový pesimismus), jednak snaha o zachování důvěry investorů při prezentaci výsledků hospodaření (tzv. optimismus kapitálových trhů).

V ČR je často účetnictví nesprávně chápáno pouze jako prostředek k určení daní.

1.3 Účetnictví finanční, tzv. daňové a manažerské - 3

Vedle finančního účetnictví může účetní jednotka vést rovněž tzv. **nákladové, manažerské či vnitropodnikové účetnictví**.

Pojem vnitropodnikové účetnictví je užíváno v ČR v účetních předpisech.

Manažerské účetnictví

Mezi manažerským a nákladovým účetnictvím je určitý rozdíl. Nákladové účetnictví se orientuje pouze na otázku sledování nákladovosti a hospodárnosti produkčního procesu (např. zachycování nákladů podle účelu, na který byly vynaloženy), zatímco manažerské účetnictví do sebe včleňuje i prvky napomáhající manažerskému rozhodování (např. sledování nákladů i podle místa vzniku, tj. odpovědnosti, kromě toho se např. sledují i střediskové výnosy a lze tedy určit i výsledek hospodaření středisek).

Součástí manažerského účetnictví mohou být kalkulace vlastních nákladů, návaznosti na řízení pomocí rozpočtů, vždy podle konkrétních podmínek podniku.

Mezi základní charakteristiky manažerského účetnictví patří:

- jeho uspořádání je zcela v kompetenci účetní jednotky
- oceňování je zpravidla vázáno na vnitropodnikové normy
- jeho výstupy jsou určeny pro vnitřní potřeby podniku, zpravidla jsou považovány za předmět hospodářského tajemství
- zaměřuje se na krátké i dlouhé období
- kromě peněžních jednotek může být vedeno i v naturálních jednotkách, musí být přitom zajištěna jejich převoditelnost na jednotky peněžní
- existují vazby na finanční účetnictví

Popište odlišnosti mezi finančním, manažerským a tzv. daňovým účetnictvím.

Úkol pro vás

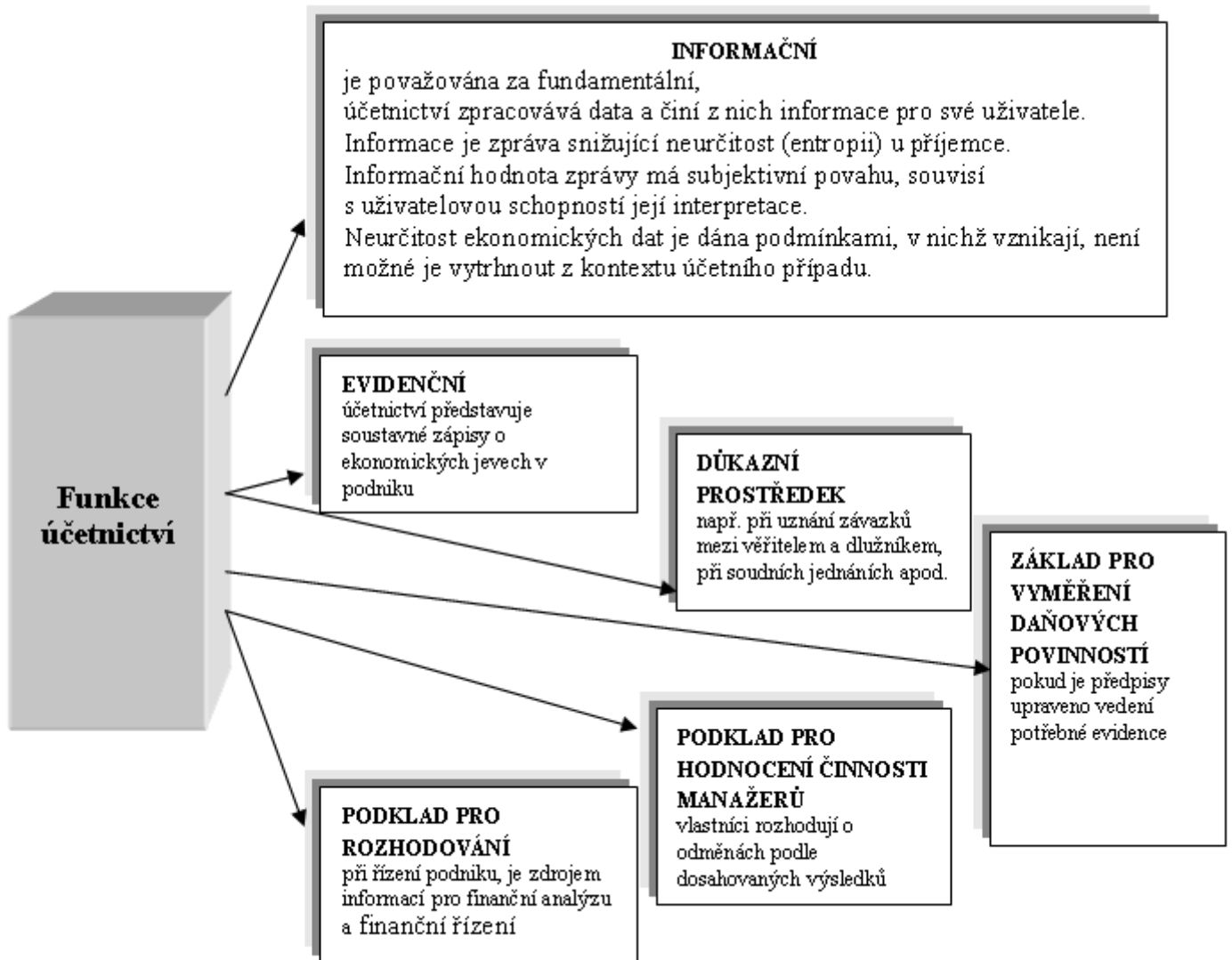
Jak je pojato účetnictví v ČR (vzhledem k daňové soustavě státu)?

Zamyslete se a odpovězte

1.4 Funkce účetnictví - 1

Z předmětu účetnictví vyplývají jeho základní funkce, které zachycuje schéma č. 1-1:

Funkce účetnictví

1.4 Funkce účetnictví - 2

Jednotlivé funkce účetnictví využívají různé kategorie uživatelů.

Vlastníci sledují svůj ekonomický prospěch a práci svých manažerů.

Manažeři čerpají informace pro vnitropodnikové rozhodovací procesy.

Dodavatelé zkoumají solventnost svého obchodního partnera.

Věřitele (např. banky) zajímá, zda podnik je schopen dostát svým finančním závazkům (např. splácet úvěr).

Zaměstnanci sledují hospodářskou a finanční stabilitu podniku z hlediska svých nároků (výše mzdy, jistota zaměstnání).

Investoři potřebují informace o tom, jaká bude míra výnosnosti vložených prostředků a jaká rizika jsou s investicí spojena.

Státní instituce sledují informace pro potřeby řízení finanční a daňové politiky státu a pro kontrolu daňových povinností.

Soudy vycházejí z informací při řešení sporů mezi věřitelem a dlužníkem.

Shrnutí první kapitoly

Účetnictví vzniklo z potřeby evidovat hospodaření ekonomických subjektů, v dostatečné míře zachycovat informace o ekonomických procesech probíhajících v podniku a jejich výsledcích.

Základním cílem účetnictví je podávat věrný a poctivý obraz o účetní jednotce.

Předmětem účetnictví je zachycení stavů a pohybu aktiv, pasiv, hospodářského výsledku a jejich jednotlivých složek, a to za účetní období v dané účetní jednotce.

V rámci účetnictví rozlišujeme finanční účetnictví, které zpravidla plní rovněž funkci daňového účetnictví a bývá mnohdy doplňováno manažerským účetnictvím.

Nejvýznamnější funkcí účetnictví je funkce informační, kromě ní však plní funkci evidenční, důkazního prostředku, podkladu pro rozhodování, podkladu pro hodnocení činnosti manažerů a základu pro vyměření daňových povinností.

Shrnutí 1. kapitoly

podvojný účetnictví

účetní jednotka

věrný a poctivý obraz

aktiva

pasiva - vlastní kapitál - dluhy

náklady – výdaje

výnosy – příjmy

hospodářský výsledek

účetní období

finanční účetnictví - daňové účetnictví

manažerské – nákladové – vnitropodnikové účetnictví

funkce účetnictví

Průvodce studiem a kontrolní otázky

Není toho málo, co jste zvládli v úvodní kapitole. Teď je třeba zkontrolovat, kolik jste si toho zapamatovali.

Ale nespěchejte. Při učení je důležité trénovat dlouhodobou paměť, takže si teď klidně odpočiňte – co takhle zaměřit jiné části těla, než je hlava?

Nebo že by bylo větší motivací k dalšímu studiu něco na zub?

Nechám to na vás

Nyní mám pro vás připravený krátký test.

Můžete jej zkusit hned, ale větší úspěšnosti dosáhnete, pokud si text rychle pročtete ještě jednou.

Průvodce studiem

1. Jaký je základní cíl účetnictví?
2. Které pojmy souvisejí s předmětem účetnictví?
3. Které funkce účetnictví plní?
4. Jaké jsou rozdíly mezi finančním a manažerským účetnictvím?

Kontrolní otázky

Základy účetnictví I

2. Informační systém podniku a uživatelé účetnictví

Cíl a průvodce studiem

Druhá kapitola je rozšířením pohledu za hranice účetnictví podniku a po jejím prostudování budete schopni

Cíl

- určit jednotlivé prvky informačního systému podniku a odlišit je od sebe
- vymezit hlavní skupiny uživatelů účetnictví a jejich potřeby ve vztahu k účetnictví

Než začneme samotným popisem informačního systému podniku, naznačíme si podstatu „systému“ a „informací“. Možná se vám bude zdát tento vstup nadbytečný, ale správná myšlenková východiska jsou dobrými základy pro „stavbu“ vašich znalostí.

„Zapnete-li si na kabátě první knoflík špatně, zapnete si celý kabát špatně.“

(neznámý autor)

A potom už směle vykročte k rozpoznávání prvků informačního systému podniku, abyste si o účetnictví, jeho významném postavení a nezastupitelné roli utvořili jasnou představu. Na základě toho nebude problém usoudit na hlavní skupiny uživatelů účetnictví, a to v návaznosti na jejich specifické potřeby.

2.1 Podnik jako systém a informace v něm - 1

S pojmem „systém“ se setkáváme poměrně často, málokdy si ale uvědomujeme jeho podstatu i to, že jde o významný termín systémové teorie, k jejímž zakladatelům patří významný rakouský vědec Ludwig von Bertalanffy.

Zjednodušeně lze říci, že **system** je dán:

Obecné vymezení systému

- souhrnem **prvků**,
- jejichž vazby tvoří jeho **strukturu**,
- a má svou **cílovou funkci**.

Vedle pojmu systém je významným pojmem „okolí systému“. To může být pro systém významné - tzv. **relevantní okolí systému**, či nikoli. K prvkům relevantního okolí má systém určité vazby (vztahy), které jsou však podstatně slabší než vazby mezi prvky samotného systému.

Podle toho, jaké prvky systém obsahuje, rozlišujeme např. systémy technické, organické, sociální, ale pochopitelně také smíšené.

Cílová funkce systému je základní formulací toho, co je účelem, smyslem existence a fungování systému.

Systémem můžeme označit i útvar (odbor) účetnictví velkých podniků. Prvky systému jsou jednotlivé účtárny (mzdová, finanční, všeobecná,...), mezi nimiž existují vnitřní vazby. Současně lze vymezit vazby vnější – k jiným útvarům v rámci podniku. Okolí systému tedy představují ostatní podnikové útvary, které spojují se systémem externí vazby.

Cílem tohoto systému (jeho cílovou funkcí) je zajistit vedení účetnictví v požadovaném rozsahu.

2.1 Podnik jako systém a informace v něm - 2

Pokud si představíte ekonomický subjekt, který se označuje v praxi jako podnik, je zřejmé, že jej jako systém lze velmi snadno definovat:

Podnik jako systém

- je souhrnem prvků (lidé, stroje, budovy, materiál...peníze..)
- mezi těmito prvky existují vazby (lidé pracují v budovách na strojích s materiálem, mají mezi sebou určité hierarchické vztahy, existují technologické a procesní návaznosti...)
- podnik směřuje k produkci (výrobků, služeb ...), aby při její realizaci na trhu dosáhl maximálního možného zhodnocení svého majetku, maximálního zisku.

S ohledem na prvky, které podnik obsahuje je označován jako **sociálně-ekonomický systém**. Protože má významné vazby na další prvky ve svém okolí (odběratelé, dodavatelé, stát...), označuje se jako systém **relativně otevřený**.

Cílová funkce sociálně-ekonomického systému může zahrnovat aspekty ekonomické i mimoekonomické. Zamyslete se nad možnou formulací takových cílů v systému-podniku jako celku a v systému-útváru účetnictví. Lze najít společné a odlišující prvky?

2.1 Podnik jako systém a informace v něm - 3

V systému probíhají informace, jsou jakousi „krví“ systému.

Informace je možno definovat jako údaj snižující entropii (neurčitost) u příjemce. Nejde tedy o jakýkoli údaj. Tato zpráva musí mít pro příjemce význam (příjemce musí pociťovat její nedostatek) – to na jedné straně, na straně druhé musí příjemce zprávě rozumět, být schopen ji využít.

Teprve potom jde skutečně o informaci (nikoli o pouhý údaj), u které příjemce zajímá její hodnota (míra, s jakou odstraňuje jeho neurčitost), její spolehlivost, věrohodnost, bezchybnost.

Z uvedeného je zřejmé, že údaje prezentované v účetnictví jsou informacemi pouze pro člověka znalého – jak účetnictví samotného, tak i dalších souvislostí, které mu umožní transformovat tato data na informace v oblastech, kde pociťuje potřebu odstranění entropie.

Vymezení pojmu informace

Struktura kapitálových zdrojů je zdrojem důležitých informací pro finančního ředitele, ovšem je bezcenná pro šéfkuchaře závodní jídelny.

Opačně tomu bude s množstvím hovězího masa – to je informace relevantní pro skladbu jídelního lístku a pro stanovení počtu připravovaných jídel.

V systému – podniku jsou informace podmínkou (nutnou, nikoli postačující) pro racionální řízení. Mají určitý obsah, řád a cíl, ony samy v něm utvářejí subsystém označovaný jako informační systém podniku.

Jaký rozdíl je mezi daty a informacemi?

Zamyslete se a odpovězte

2.2 Informační systém podniku - 1

V tradičním pojetí **informačního systému podniku** se do něj řadí: účetnictví, operativní evidence, podniková statistika, podnikové plánování, kalkulace, rozpočetnictví a další variantní složky jako např. vědecko-technické informace, marketingové informace, strategické finanční informace.

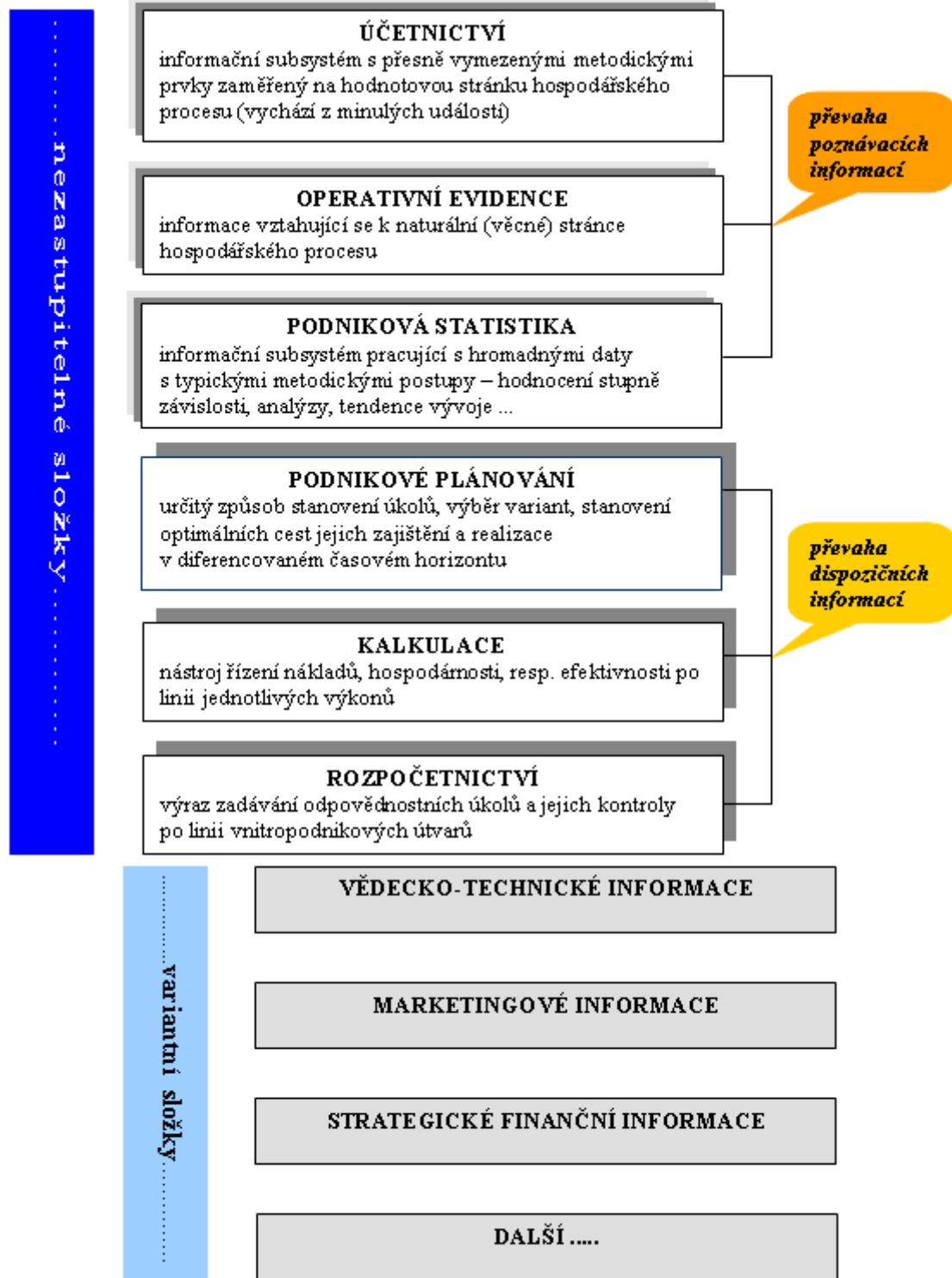
Prvky informačního systému podniku

Jak naznačuje schéma č. 2-1, lze vysledovat v některých prvcích informačního systému podniku převahu poznávacích informací (účetnictví, operativní evidence, podniková statistika), které popisují skutečnosti, které v podniku nastaly, informace v nich obsažené jsou zpracovány technikou vlastní každému jednotlivému oboru.

Jiné prvky informačního systému podniku mají převahu dispozičních informací (podnikové plánování, kalkulace, rozpočetnictví), představují v podstatě pokyny, určující způsoby řešení úkolů vytyčených podnikem.

2.2 Informační systém podniku - 2

Schéma č. 2-1: **Tradiční struktura informačního systému podniku**

Jistě není třeba zdůrazňovat, že jednotlivé prvky informačního systému jsou vzájemně propojené, že ve svém souhrnu představují mocný nástroj řízení pro toho, kdo s ním umí zacházet.

Možná, že v současné době determinované rozmachem informačních a komunikačních technologií je spíše problém přemíry informací, které mají manažeři k dispozici než jejich nedostatek, a tak se stává výhodou, pokud s nimi umí člověk správně nakládat a využívat je, aniž by se jimi nechal zahltit.

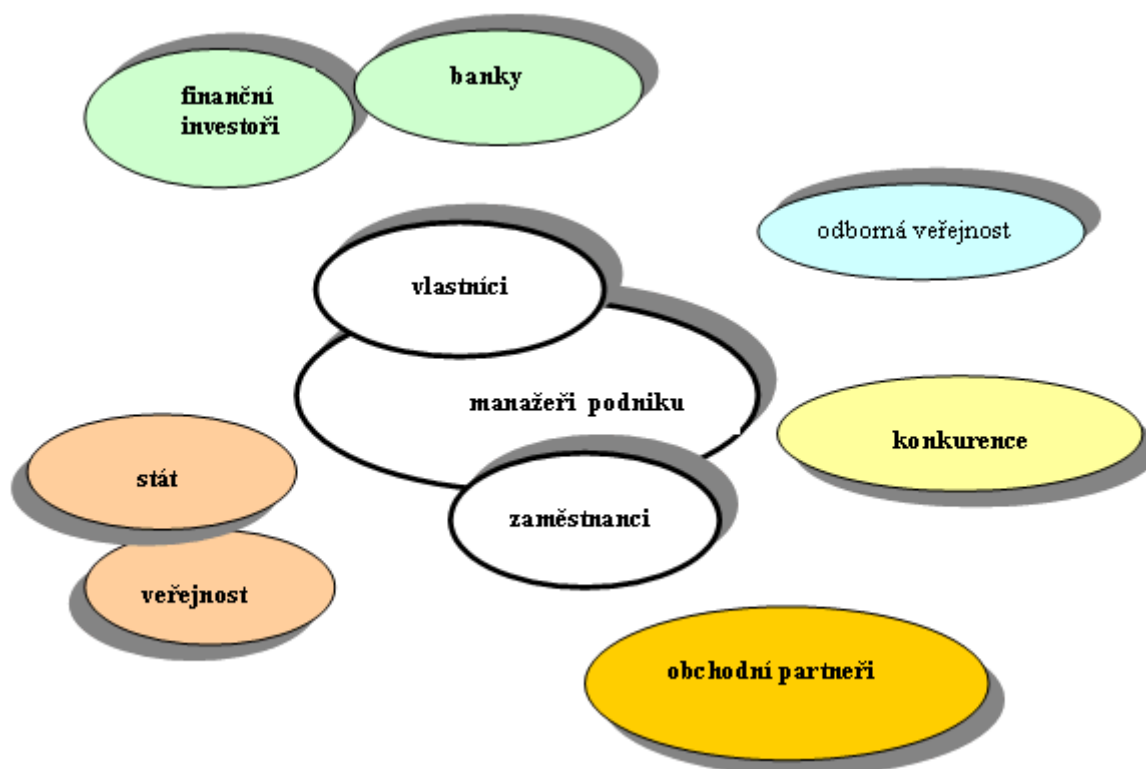
2.3 Uživatelé účetnictví a jejich informační potřeby - 1

Jak již bylo uvedeno, finanční účetnictví – a jeho hlavní výstup **finanční výkazy** (jinak také účetní závěrka – viz dále) - nejsou zdrojem informací pouze pro určitou skupinu pracovníků podniku. Jak v rámci podniku, tak i v jeho relevantním okolí existují skupiny lidí, které lze označit za uživatele účetnictví, neboť jsou pro ně údaje obsažené v podnikovém účetnictví významné. Pociťují jejich nedostatek pro své rozhodování, informace z účetnictví podniku ovlivňují jejich chování.

Skupiny uživatelů

Skupiny uživatelů účetnictví s naznačením vztahu k podniku i určité příbuznosti mezi skupinami z hlediska jejich informačních potřeb zachycuje schéma 2-2:

Schéma č. 2-2: Skupiny uživatelů účetnictví

2.3 Uživatelé účetnictví a jejich informační potřeby - 2

V samotném podniku zajímají účetní informace nejvíce **manažery**, pro které představují významný nástroj jejich rozhodování, neboť zachycuje systematicky a komplexně všechny hospodářské operace v podniku a jejich výsledky, dopady na majetek i kapitál podniku. Kromě toho bývají manažeri hodnoceni často právě podle údajů o hospodaření podniku, které zachycuje účetnictví.

Informační potřeby: manažerů

Samozejmě je účetnictví, které mimo jiné zachycuje hospodářský výsledek za uplynulé účetní období i kumulativně za předcházející účetní období, významné pro určení míry zhodnocení investovaného kapitálu, které zajímá **vlastníky** podniku.

vlastníků

To, jak si vede podnik a jaký z toho vyplývá výhled do budoucna, zajímá i **zaměstnance** podniku, pro něž práce v něm představuje určitou životní jistotu.

zaměstnanců

Účetnictví je zdrojem informací, z nichž se čerpají údaje pro výpočet daní, obsahuje data, která napomáhají sestavovat daňová přiznání, a to nejen daně z příjmů, ale i ostatních přímých, ale i nepřímých daní, např. daně z přidané hodnoty. Tak se dostává účetnictví podniků do centra pozornosti i **státu**, resp. jeho orgánů a organizačních složek.

státu

Podnik patří lokálně do určitého regionu, je jeho součástí, často jej významně ovlivňuje z hlediska zaměstnanosti, vyvolávání koupěschopné poptávky, ovlivňování rozpočtu obce, ovlivňování životního prostředí, infrastruktury apod., proto i tzv. laická **veřejnost** se zajímá o ekonomické výsledky podniku obsažené v účetnictví.

veřejnosti

Obchodní partneři (zejména dodavatelé a odběratelé) budou mít zájem na prosperitě podniku, na jeho stabilitě, ale i solventnosti (schopnosti platit závazky ve lhůtě jejich splatnosti), údaje, kterými mohou tyto aspekty podniku posoudit, najdou právě mezi účetními informacemi.

obchodních partnerů

V neposlední řadě vyhledává informace o podniku jeho **konkurence** - jaký je vývoj podniku?, nejsou patrná nějaká slabá místa, jichž by konkurence mohla využít? – i to je možno nalézt či vytěžit z účetních dat, pokud jim rozumíme.

konkurence

2.3 Uživatelé účetnictví a jejich informační potřeby - 3

K **odborné veřejnosti** se v případě účetnictví řadí auditoři (účetní ověřovatelé) účetní znalci, daňoví poradci, analytici – pro ty všechny je podnikové účetnictví zdrojem dat i objektem zájmu z hlediska dalšího rozvoje účetnictví jako informačního systému.

Informační potřeby

odborné veřejnosti

Banky jsou častým věřitelským subjektem pro podniky. Racionálně se chovající banky však poskytují úvěry pouze finálně zdravým, dostatečně stabilním podnikům, u nichž je předpoklad uhrazení půjčeného kapitálu i úroků jako ceny za půjčení tohoto kapitálu. Podniky - žadatelé o úvěr poskytují bankám pro jejich rozhodování značně podrobné informace čerpající právě z účetnictví.

bank

Potenciálním zdrojovým subjektem kapitálu jsou ale i ostatní **investoři** na tzv. kapitálovém trhu (kde se setkává poptávka po volném kapitálu a nabídka tohoto dočasně volného kapitálu). Účetní informace mohou ukázat na výnosnost podniku, na jeho stabilitu i likviditu (schopnost přeměnit majetek do peněžní podoby). Do této skupiny se mohou řadit i burzovní makléři, tedy osoby, které poskytují služby samotným investorům, pomáhají jim investovat jejich dočasně volný kapitál.

finančních investorů

Rozdělte skupiny uživatelů účetnictví na externí a interní podle jejich vztahu k podniku jako systému.

Úkol pro vás

Kde jsou obsaženy účetní informace, ke kterým mají přístup externí uživatelé účetnictví?

Zamyslete se a odpovězte

Shrnutí druhé kapitoly

Podnik je sociálně-ekonomický relativně otevřený systém, který má své prvky, vazby mezi nimi utvářejí jeho strukturu a má stanovený cíl, např. ve smyslu maximalizace zisku.

Pro řízení podniku jsou nezbytné informace, které snižují neurčitost u jejich uživatelů, kteří však údajům – nositelům informací musí rozumět.

Podnikové informace jsou uspořádány v tzv. informačním systému podniku, jeho součásti mají jednak poznávací, jednak dispoziční charakter. Mezi základní prvky informačního podniku patří tradičně účetnictví, operativní evidence, podniková statistika, podnikové plánování, kalkulace a rozpočetnictví. Účetnictví je schopno uspokojit informační potřeby jak subjektů uvnitř podniku (manažerů, vlastníků, zaměstnanců), tak subjektů, které jsou součástí relevantního okolí podniku (stát, veřejnost, obchodní partneři, konkurence, odborná veřejnost, banky, investoři).

Shrnutí 2. kapitoly

system
informace
informační systém podniku (a jeho prvky)
uživatelé účetnictví

Pojmy k zapamatování

Tato kapitola asi nepředstavovala nepřekonatelné intelektuální zatížení, třebaže byl na jejím začátku učiněn pokus o přiblížení vědního oboru systémové teorie.

Její obsah je velmi snadno konfrontovatelný s obecně vnímanou realitou, k některým pojmům v oblasti informačního systému podniku se ještě podrobněji v průběhu celého studia jistě vrátíte.

Průvodce studiem

Takže teď honem něco pro osvěžení

.....ale pak se nezapomeňte vrátit ke studiu, neboť

opakování = matka moudrosti

a zapomenete-li být jednoduché jednotlivosti, ztratíte kontakt s celkem!

1. Čím je vymezen systém a čím okolí systému?
2. Proč je podnik označován jako relativně otevřený, sociálně-ekonomický systém?
3. Čím je tvořen informační systém podniku?
4. Jaký rozdíl je mezi informacemi poznávacími a dispozičními?
5. Jaké jsou informační potřeby jednotlivých skupin uživatelů?

Kontrolní otázky

Základy účetnictví I

3. Účetnictví jako bilanční systém a proces jeho harmonizace

Cíl a průvodce studiem

Kapitola třetí vám pomůže vytvořit si jasnou představu a potřebné vědomosti, pokud se hovoří o

Cíl

1. účetnictví jako bilančním systémem,
2. účetních výkazech (které mezi ně patří, co je jejich základním obsahem a jaké jsou mezi nimi vazby)
3. harmonizaci účetnictví a cestách jeho naplňování.

Prosím pozor!

Průvodce studiem

*Toto je první kapitola, v níž bych doporučila **absolventům obchodních akademií**, aby své dosavadní vědomosti a dovednosti odsunuli do pozice komparačních dat a nastartovali se k určitému nadhledu na účetnictví, které nemá jen konkrétní podobu upravenou předpisy pro podmínky českých účetních jednotek, ale které má obecnou platnost a jako takové musí vycházet z určitého jednotného teoretického pojetí.*

Studentům dosud účetnictvím nezatíženým přeji, aby jim učarovala ona ptačí perspektiva, s kterou je možno na účetnictví – tradičně pojímaného jako úmornou a netvůrčí práci – nazírat jako na prvek lidského konání, který má svůj řád, systematický přístup a logiku uvažování, kterou by mu mohla závidět mnohá ze společenských věd – a konec konců i z hlediska míry abstrakce - i mnohé z věd přírodních a technických.

Tedy: s chutí a zvědavostí do toho!

Přejeme naplnění vašich pozitivních očekávání!

3.1 Účetnictví jako bilanční informační systém - 1

Jak už bylo naznačeno v první kapitole, účetnictví dnešního typu vzniklo na přelomu středověku a novověku v souvislosti s oddělováním vlastnictví od výkonu vlastnických práv.

Jestliže majetek patřil jedné osobě, avšak druhá s ním hospodařila, bylo zapotřebí zajistit spolehlivou evidenci tohoto svěřeného majetku tak, aby bylo možno jeho správu účinně a průkazně kontrolovat. Účetnictví se tak primárně zaměřovalo na to, aby zajistilo údaje o nakládání se svěřeným majetkem (hovoří se o tzv. rozvahovém bilančním okruhu) a aby ozřejmilo, jak došlo k jeho přírůstku či úbytku (což se označuje jako výsledkový bilanční okruh).

Dva bilanční okruhy účetnictví

Jednotlivé druhy (složky) majetku účetní jednotky jsou pořízeny z určitých zdrojů – tak je v podvojném účetnictví stále pohlíženo na majetek ze dvou hledisek. Přírůstky nebo úbytky majetku závisí na výsledcích hospodaření. (Při jinak nezměněném kapitálu). Dosáhne-li účetní jednotka zisku, její majetek vzroste. Při ztrátě naopak majetek vykáže úbytek.

Zjednodušeně lze říci, že cílem podnikání je dosahovat zisku. Jestliže tedy podnikatel trvale (tj. více účetních období po sobě jdoucích) dosahuje ztráty, jeho podnikatelská činnost snižuje hodnotu majetku vloženého do podnikání, a to až do jeho vyčerpání.

Proto je třeba ve výsledkovém okruhu sledovat, jaké náklady a výnosy vedou k dosaženému hospodářskému výsledku za určité období a na tomto základě eliminovat případné nedostatky.

Bilance obecně znamená vyhodnocování míry rovnovážného stavu, vyváženosti.

V účetnictví jsou bilance a priori rovnovážné, neboť dochází k porovnání dvou stránek jednoho procesu, a to jak v **okruhu bilančně-rozvahovém**, tak v **okruhu bilančně-výsledkovém**.

3.1 Účetnictví jako bilanční informační systém - 2

Co porovnávají bilance obou okruhů, označuje schéma č. 3-1:

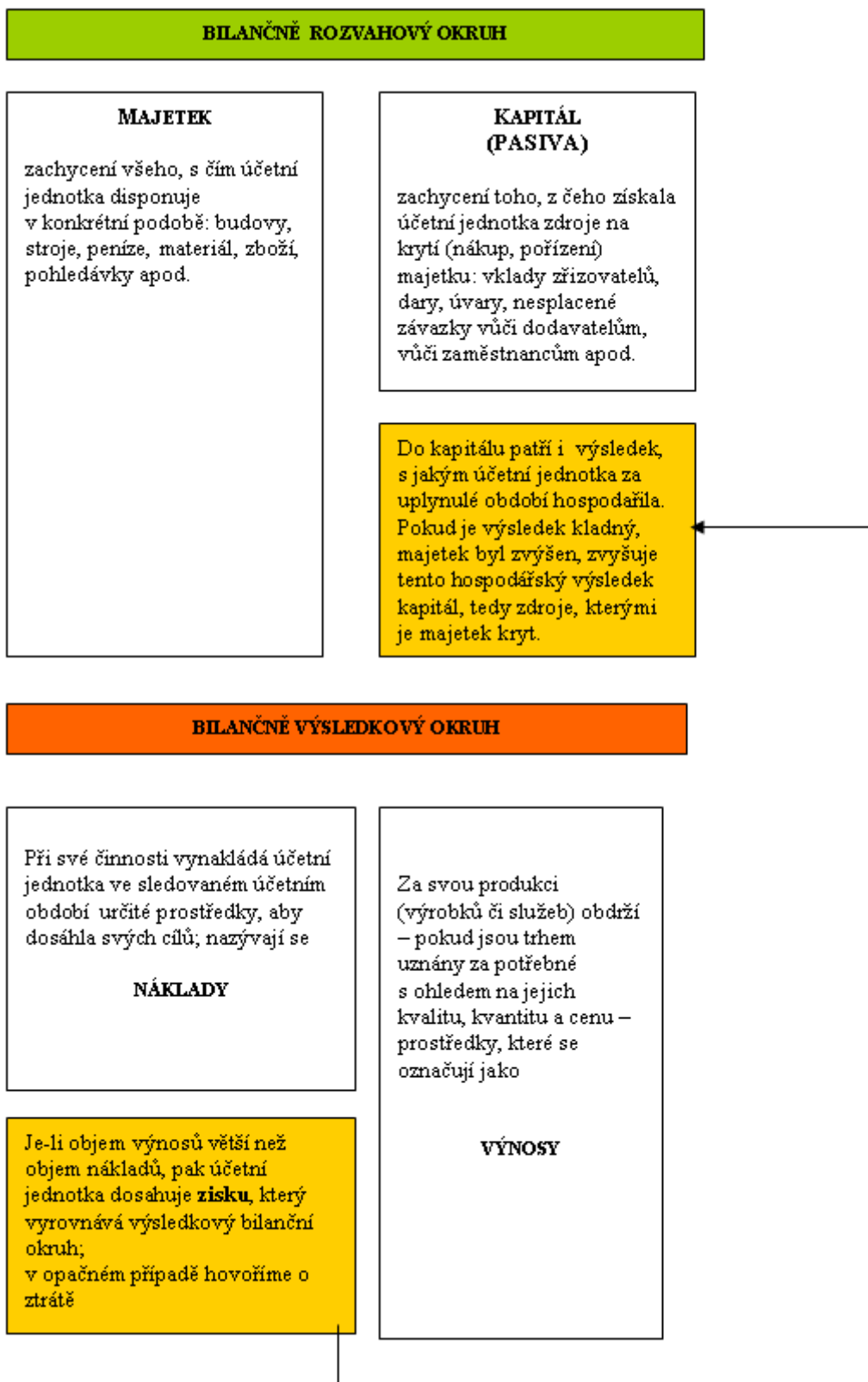

Schéma č. 3-1 nezachycuje pouze oba bilanční okruhy, ale také jejich propojení prostřednictvím výsledku hospodaření jednoho účetního období.

Tento výsledek se stává součástí vlastního kapitálu, zisk jej zvyšuje – naopak ztráta snižuje (Schéma č. 3-1 ukazuje situaci se ziskem).

Promyslete si, jak se ztráta za sledované období promítne v bilančně-rozvahovém okruhu.

Úkol pro vás

3.1 Účetnictví jako bilanční informační systém - 3

Z předcházejícího textu je možné dedukovat, že kapitál (celková pasiva), zachyceny v rozvaze (v rozvahovém bilančním okruhu) není bez vnitřního členění.

Člení se nejčastěji podle dvou kritérií:

Vnitřní členění vlastního kapitálu

- **podle vlastnictví** na *vlastní* (který je nesplatný a patří účetní jednotce ať už je jeho původem vklad, dar – tzv. *externí vlastní kapitál*, či zda ho účetní jednotka vytvořila v důsledku své ekonomické aktivity jako výsledek svého hospodaření – tzv. *interní vlastní kapitál*) a *cizí* (který je splatný a můžeme jej dále odlišovat podle jeho ceny na *úročný* - úvěr od banky - a *neúročný* - závazky vůči dodavatelům)
- a **podle doby splatnosti** na *dlouhodobý* – se splatností nad jeden rok – a *krátkodobý* – se splatností do jednoho roku včetně (pozor s ohledem na nesplacnost vlastního kapitálu řadí se tento k dlouhodobému kapitálu)

Je zřejmé, že pro účetní jednotku je **vlastní kapitál** velmi významný, že ukazuje na její podnikatelskou sílu a bez pochyby i její stabilitu.

Vlastnímu kapitálu kvantitativně odpovídá rozdíl mezi majetkem a cizím kapitálem účetní jednotky. (Cizí kapitál se může jinak označovat jako závazky, resp. dluhy). Tuto rozdílovou hodnotu označujeme rovněž jako **čistý obchodní majetek**.

Pro bilanční podstatu účetnictví jsou významné (s jistým zjednodušením) následující kvantitativní relace:

$$A = P$$

$$A = D + VK$$

$$A = D + ZK + HV$$

$$A = D + ZK + (HV_{n-1} + HV_n)$$

$$A = D + ZK + [HV_{n-1} + (V-N)]$$

$$A = D + ZK + [HV_{n-1} + (V-N) - R_{HV}]$$

Bilanční rovnice a její rozvedení

Přitom znamená:

A aktiva

P pasiva

D dluhy, závazky, cizí kapitál

ZK základní kapitál (vložený do účetní jednotky zakladateli)

HV hospodářský výsledek za účetní období

n-1 období předcházející

n období hodnocené

V výnosy

N náklady

R_{HV} část hospodářského výsledku rozděleného vlastníkům

Rovnost zaznamenaná v předcházejícím přehledu jako první, tj. $A = P$ (aktiva = pasiva) se označuje jako **bilanční rovnice**.

S ohledem na techniku a metodiku podvojně účetnictví vede **zaznamenání každého účetního případu k nastolení této bilanční rovnice. (!)**

3.1 Účetnictví jako bilanční informační systém - 4

Bilanční rovnice je matematickým vyjádřením dvojího pohledu na jednu a tutéž majetkovou podstatu.

Pan Nový založil firmu na výrobu bytových doplňků a do podnikání vložil 200 tis. Kč, které složil na běžný účet v bance, stroje v hodnotě 80 tis. Kč a nákladní automobil za 320 tis. Kč, který zakoupil za prostředky z bankovního úvěru.

Soupis majetku ke dni zahájení podnikání vypadá takto:

Druh majetku (Aktiva)	Zdroje majetku (Pasiva)
Stroje 80 000 Nákladní auto 320 000 Peníze v bance 200 000	Vlastní kapitál 280 000 Cizí kapitál 320 000
Celkem 600 000	Celkem 600 000

Aktiva se rovnají pasivům, celková hodnota majetku je 600 tis. Kč, ovšem 320 tis. Kč činí dluh ve formě bankovního úvěru. Jak bude vypadat bilanční rovnice ve výše uvedených kvalitativních relacích?

$$600\ 000 = 600\ 000$$

$$600\ 000 = 320\ 000 + 280\ 000$$

Vzhledem k faktu, že pan Nový začíná se svou podnikatelskou činností, nelze v tomto okamžiku vykázat žádný hospodářský výsledek. Ten do bilanční rovnice promítne až za uplynulé účetní období.

3.2 Účetní výkazy - 1

Souhrnným obrazem o účetní jednotce, o všech hospodářských operacích v průběhu účetního období zaznamenaných, o tom, jak ovlivnily majetek, závazky, vlastní kapitál, stejně jako náklady a výnosy a hospodářský výsledek sledovaného účetního období jsou **účetní výkazy**. (Často označované jako **finanční výkazy**, neboť jde o výstup finančního účetnictví, jinak také účetní závěrka).

Účetní (finanční) výkazy

Nejvýznamnější účetní výkaz je **rozvaha**, která souhrnně zachycuje i výsledky ostatních výkazů.

Rozvaha zachycuje na jedné straně aktiva, na straně druhé pasiva neboli kapitálové zdroje, přičemž platí bilanční rovnice $A=P$. (viz *podrobněji kapitola 3. kurzu Základy účetnictví II.*)

Účetním výkazem, který zachycuje výsledek hospodaření sledovaného (tzv. běžného) účetního období, je **výsledovka (resp. výkaz zisku a ztráty)**. Obsahuje přehled určitým způsobem členěných výnosů a nákladů (včetně důchodové daně – v ČR daně z příjmů) a rozdíl výnosů a nákladů, tedy zisk či ztrátu – podle kvantitativní relace mezi výnosy a náklady. (viz *podrobněji kapitola 5. kurzu Základy účetnictví II.*)

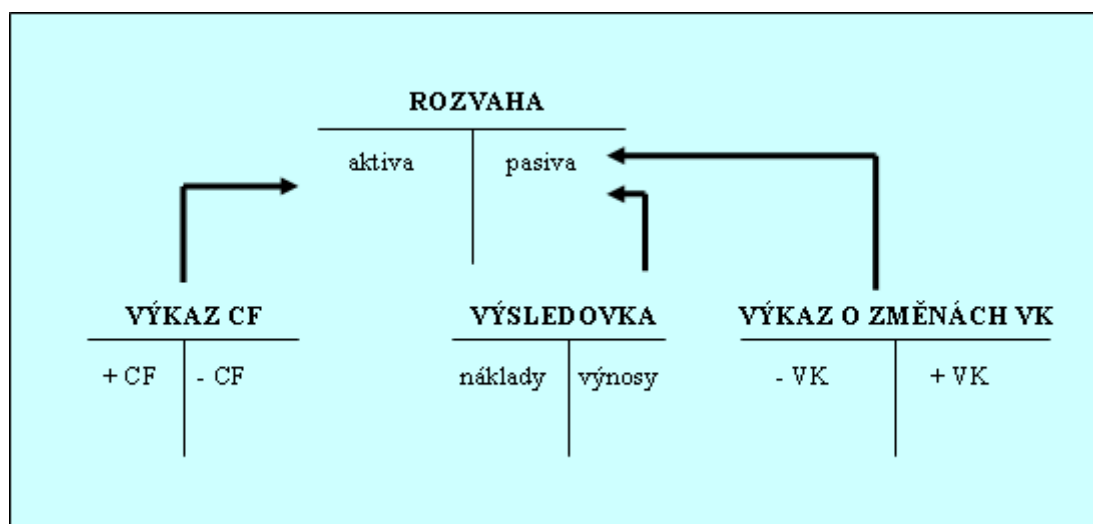
Pro účetní jednotky je významné i to, jakým způsobem je schopná generovat svou činností peněžní prostředky. O tom svědčí **výkaz toku hotovosti** (často se přejímá i jeho označení z angličtiny výkaz cash flow). Je odrazem toho, v jakém rozsahu a v jakých oblastech účetní jednotka peněžní prostředky tvoří, a jak a kde je naopak spotřebovává. (viz *podrobněji kapitola 6. kurzu Základy účetnictví II.*)

Čtvrtým z účetních výkazů je **výkaz o změnách vlastního kapitálu**. S ohledem na významnost právě této položky kapitálových zdrojů je nutné jí věnovat daleko větší pozornost než ostatním položkám. Proto se podrobně sledují změny vlastního kapitálu za běžné období včetně příčin, které je vyvolaly. (viz *podrobněji kapitola 4. kurzu Základy účetnictví II.*)

3.2 Účetní výkazy - 2

Vztahy mezi jednotlivými účetními výkazy naznačuje schéma č. 3-2.

Schéma č. 3-2: *Vazby mezi účetními výkazy*

Přiřaďte následující pojmy k příslušným účetním výkazům:

Druhy majetku, náklady, přírůstek peněžních prostředků v pokladně, kapitálové zdroje, výnosy, výdaje, úbytek vlastního kapitálu, přijatý dar.

Úkol pro vás

3.2 Účetní výkazy - 3

Souhrn výše uvedených výkazů **společně s komentářem** k nim, který je nazýván **přílohou**, představuje tzv. **účetní závěrku**. Jejím cílem je poskytovat informace o finanční pozici účetní jednotky a jejích změnách, o jeho výkonnosti (zisku, rentabilitě, tj. míře zisku). Neposkytuje však veškeré informace důležité pro rozhodování – jde o zobrazení hodnotových (tj. v peněžních jednotkách vyjádřených) výsledků minulých let, zpravidla neposkytují naturální informace a informace predikční.

Účetní závěrka

V ČR je účetní závěrka představovaná rozvahou, výkazem zisku a ztráty a přílohou k účetní závěrce, může zahrnovat i výkaz toku hotovosti a výkaz o změnách vlastního kapitálu. (Vyhláška 500/2002 Sb., viz. seznam literatury, stanoví další podrobnosti)

Máte-li nyní pocit, že o těchto významných výstupech účetnictví (účetních výkazech) je zde neúměrně málo informací, nezoufejte!

Podrobněji se jim věnují kapitoly 9-12.

Abyste je vnímali ve všech souvislostech, před jejich podrobným zachycením, budou probrány ještě jiné významné jednotlivosti a souvislosti.

Průvodce studiem

3.3 Harmonizace účetnictví - 1

V současnosti se stává jedním z charakteristických znaků světa jeho globalizace, která znamená relativní snižování autonomie jednotlivých států. Národní ekonomiky se stále více propojují, vztahy mezi ekonomickými subjekty jsou intenzivnější. To vše vyvolává potřebu společného „jazyka“, společného označování a zachycování ekonomických jevů a výsledků hospodaření podniku.

Proto je akcentován proces, který se označuje jako **harmonizace účetnictví** (harmonizace = uvádění do souladu, zde sjednocování přístupu, koncepce, principů).

Cílem harmonizace účetnictví je zajistit mezinárodní srovnání informací o finanční situaci a výsledcích hospodaření ekonomických subjektů.

Nutnost harmonizace účetnictví a její cíle

Tomuto procesu slouží tři „proudy“:

- US GAAP (United States Generally Accepted Accounting Principles – Všeobecně uznávané účetní zásady USA);
- IFRS (International Financial Reporting Standards – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví)
- a Direktivy Rady EU.

Od roku 2005 je finanční výkaznictví podle IFRS v Evropské unii povinné pro společnosti kótované na burzách.

3.3 Harmonizace účetnictví - 2

Jde o proces celosvětový, jehož prvním impulsem byl stav americké ekonomiky pro krachu newyorské burzy v roce 1929. Po něm bylo zapotřebí obnovit důvěru ve finanční trhy, bylo třeba zajistit důvěryhodnost i přehlednost údajů prezentovaných mezi účastníky burzovních obchodů .

*Tehdy se American Institute of Certified Accountants (AICA - Svaz účetních USA) a newyorská burza dohodly na potřebě zavedení jednotného systému účetnictví, založeným výborem pro účetní postupy vznikly první tzv. US GAAP (**Generally Accepted Accounting Principles – Všeobecně uznávané účetní zásady**).*

Vládou ustavená Security and Exchange Commission (známa SEC – Komise pro dozor nad cennými papíry a finančními trhy) vyhlásila tyto principy za závazné pro akciové společnosti s veřejně obchodovatelnými akciemi, čímž se podtrhla formální významnost vytvářeného jednotného pojetí účetnictví. S ohledem na význam amerických finančních trhů a newyorské burzy zvláště (představuje největší objem obchodů na světě, vyznačuje se vysokou likviditou) se jednotnost pojetí účetnictví začala prosazovat celosvětově.

Vznik US GAAP

Dalším prvkem, který napomáhá naplňovat cíl procesu harmonizace účetnictví, je vydávání tzv. IFRS (International Financial Reporting Standards – Mezinárodní standardy účetního výkaznictví), které se skládají z:

IAS/IFRS a cíle jejich tvůrců

- Koncepčního rámce pro sestavování a předkládání účetní závěrky,
- IFRS (k 1. 6. 2006 bylo platných 7 IFRS)
- IAS (International Accounting Standards, k 1. 6. 2006 bylo platných 31 IAS)
- Interpretace IFRIC (International Financial Reporting Interpretation Committee; k 1. 6. 2006 bylo v platnosti 8 interpretací IFRIC a 11 interpretací předchůdce IFRIC, tzv. SIC).
-

Původně byly vydávány IAS Výborem pro Mezinárodní účetní standardy (IASB – International Accounting Standards Committee) založeným v roce 1973 na základě dohody profesních účetních organizací 10 zemí světa. V roce 2001 zahájila svou činnost Rada pro Mezinárodní účetní standardy (IASB), která je kontrolována a financována Nadací IASC. Od té doby se pod obecným pojmem

mezinárodní účetní standardy označují právě IFRS a IAS, resp. IFRS, IAS a IFRIC. Dnes jde o nejrozšířenější harmonizační proud účetnictví na světě.

Cíle IASB jsou následující:¹

Příklad

- a) ve veřejném zájmu vytvořit ucelený soubor vysoce kvalitních, srozumitelných a vymahatelných celosvětových účetních standardů, které budou požadovat, aby v účetních závěrkách a jiných předkládaných finančních zprávách byly vysoce kvalitní, transparentní a srovnatelné informace, které by pomáhaly účastníkům světových kapitálových trhů a ostatním uživatelům v jejich ekonomickém rozhodování;
 - b) prosazovat používání a přesnou aplikaci těchto standardů;
 - c) aktivně spolupracovat s tvůrci národních standardů tak, aby tato činnost dovedla harmonizaci národních účetních standardů a IFRS ke kvalitním řešením.
-

¹ viz Předmluva k IFRS in Mezinárodní standardy účetního výkaznictví (IFRSTM) včetně Mezinárodních účetních standardů (IASTM) a Interpretací k 1. lednu 2005. London, Praha: IASB, SÚ, 2005, str. 24, ISBN 1-904230-79-2

3.3 Harmonizace účetnictví - 3

Jak **US GAAP**, tak **IAS/IFRS** vznikaly a jsou dodnes upravovány zevšeobecňováním účetních postupů, jež praxe vyvinula a které byly praxí všeobecně akceptovány. Nejsou neměnné, vzhledem k relativně dynamickému vývoji ekonomické reality je nutné správně zachycovat její nové projevy i v účetnictví – takovým příkladem mohou být principy a standardy vážící se k vykazování účastí ve společných podnicích, úprava zachycování finančních nástrojů v účetnictví.

V poslední době se navíc stále zintenzivňuje přibližování úprav obou světových systémů (US GAAP a IAS/IFRS), třebaže stále fungují samostatně.

Vazba US GAAP a IAS/IFRS na praxi

Kromě toho však existuje ještě třetí nástroj procesu harmonizace účetnictví, který představují **účetní direktivy Rady EU**, které pocházejí z konce 60. let minulého století. Tyto direktivy jsou pro členské státy závazné.

3.3 Harmonizace účetnictví - 4

Významným aspektem všech tří nástrojů harmonizace účetnictví je konsenzus (= shodné mínění) zástupců účetní profese, investorské komunity a podnikatelské sféry. Jejich porovnání a shrnutí hlavních charakteristických znaků obsahuje schéma č. 3-3:

US GAAP

- vznikly a převážně se aplikují v USA
- začaly se vydávat ve 30. letech a soustavně se doplňují
- vydává je zvláštní výbor pro standardy finančního účetnictví, který je nezávislý na státní administrativě
- nejsou závazné, ale obecně uznávané a aplikované
- týkají se účetních výkazů, koncepcí, výkladů

IAS/IFRS

- nejsou závazné, jsou doporučením profesním organizacím účetních*
- zajišťují mezinárodní srovnatelnost, proto se užívají
- vydávají se postupně od r. 1975, běžně se doplňují a novelizují
- připravuje je a vydává mezinárodní nezávislá organizace profesních organizací účetních z cca 100 zemí světa
- může je užívat kterákoli účetní jednotka bez zřetele na charakter činnosti, právní formu a velikost
- jsou formulovány obecně, ale poměrně podrobně, umožňují variantní řešení

**od roku 2005 je finanční výkaznictví podle IAS/IFRS v Evropské unii povinné minimálně pro společnosti kótované na burzách*

Účetní direktivy Rady EU

- závazné pro členské státy EU, které je musí převzít do svých právních předpisů
- byly vydány v letech 1968-89 - nejvýznamnější 4. (roční účetní výkazy), 7. (konsolidovaná účetní závěrka) a 8. (audit)
- týkají se jen podnikatelů, bank, pojišťoven a jiných finančních institucí
- týkají se jen určitých právních forem
- upravují obsah a členění roční účetní závěrky, a to jak jednotlivých, tak konsolidovaných
- obsahují řadu variantních řešení a výjimek
- zahrnují jen základní ustanovení k účetní závěrce, výroční zprávě, pro zveřejňování a audit

Přitom je asi vhodné upozornit na fakt, že poslední právní úpravy účetnictví v ČR (novela zákona o účetnictví, nové vyhlášky „řady 500“ z roku 2002 a posléze České účetní standardy) do značné míry vycházejí z IAS/IFRS, avšak jisté odlišnosti stále existují.

Jaký je význam má harmonizace finančních výkazů pro uživatele účetnictví?

Otázka pro vás

Shrnutí třetí kapitoly

Účetnictví je založeno na bilancování rozvahových i výsledkových položek. Pro účetní jednotku je velmi významný stav a pohyb vlastního kapitálu, jinak řečeno čistého obchodního majetku.

Základním kvantitativním vztahem účetnictví je rovnost aktiv a pasiv označovaný jako bilanční rovnice. V současné době nabývá stále více na významu proces harmonizace účetnictví, jehož hlavními nástroji jsou Mezinárodní účetní standardy, resp. Mezinárodní standardy finančního výkaznictví, Všeobecně uznávané účetní zásady USA a účetní direktivy Rady EU.

Souhrnný obraz o účetní jednotce zachycuje účetní závěrka a její jednotlivé výkazy.

Shrnutí 3. kapitoly

rozvahový bilanční okruh

výsledkový bilanční okruh

čistý obchodní majetek

bilanční rovnice

účetní závěrka (rozvaha, výsledovka, výkaz toku hotovosti, výkaz o změnách vlastního kapitálu, příloha k účetní závěrce)

harmonizace účetnictví

US GAAP

IAS/IFRS

účetní direktivy Rady EU

Pojmy k zapamatování

Základní nadstavbovou představou po prostudování této kapitoly, která by se u vás měla vytvořit, je vize o účetnictví jako velmi propracovaném, nikoli však neměnném informačním systému, jehož změny jsou vyvolávány změnou samotné popisované reality, ale i posunem v lidském poznání – tedy rozvojem účetnictví jako vědy.

Když si k tomu přičtete i poznatky, obsažené ve čtvrté kapitole, je důvod pro odpočinek!

Uvolněte se! Dejte šanci intelektuálnímu potenciálu vaší osobnosti vše vstřebat a zažít.

Průvodce studiem

1. Jaké jsou bilanční okruhy v podvojném účetnictví a jak jsou provázány?
2. Jak souvisí princip podvojného účetnictví s bilanční rovnicí?
3. Jaký je rozdíl mezi majetkem účetní jednotky a čistým obchodním majetkem?
4. Co je cílem účetní závěrky a čím je tvořena?
5. Jak vysvětlíte pojem harmonizace účetnictví?
6. V čem spočívá důležitost harmonizace účetnictví?
7. Které prvky jsou v procesu harmonizace účetnictví uplatňovány?

Kontrolní otázky

Základy účetnictví I

4. Technika podvojného účetnictví

Cíl a průvodce studiem

Cíl

Kapitola čtvrtá zaměřuje pozornost na technické prvky účetní metody a jejím cílem je, abyste

- pochopili konstrukci účtu jako základní třídící jednotky podvojného účetnictví,
- dokázali rozlišit jednotlivé druhy účtů a účtování na nich,
- porozuměli pojmům „podvojnost“ a „dokladovost“,
- byli schopni vymezit pojem účetní záznam a účetní zápis.

Tato kapitola je – dalo by se říci – souhrnem detailů, které představují „technickou“ stránku podvojného účetnictví. Jinými slovy: říkají, jak se „to vlastně dělá.“

Pokuste se podívat třeba na samotnou konstrukci účtu s jistým nadhledem, není to úchvatné, jak někdo dokázal vymyslet něco tak jednoduchého, logického a přitom tak dokonalého?

Možná by bylo dobré spolu s B. Pascalem poznamenat:

„Většina dobrých zásad je již napsána.

Nyní ještě zbývá je uskutečňovat“

Průvodce studiem

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 1

Účetnictví zachycuje jednotlivé hospodářské operace, jednotlivé **účetní případy**, k nimž v účetní jednotce dochází. Aby bylo možno hospodářskou operaci považovat za účetní případ, musí být

Účetní případ

- objektivní,
- jednoznačně určitelná,
- a měřitelná v peněžních jednotkách.

Není dost dobře možné, aby se účetnictví vedlo tak, že po každém účetním případě změním a znovu sestavíme příslušný účetní výkaz. Proto byl vymyšlen prvek zvaný **účet** (někdy se také hovoří o kontu).

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 2

Každý účet má své označení (číselné, slovní, nebo kombinaci obou prvků).

Má stranu „**Má dáti**“, ve zkratce „MD“, (jinak také stranu označovanou jako „debetní“ nebo „na vrub“ – vrubkem - vrubem se ve středověku zaznamenávala pohledávka hostinského za dlužníkem); druhá strana je označována „**Dal**“, ve zkratce „D“, (jinak také jako „kreditní“ – z lat. credo=věřím, tj. strana věřitelská - nebo také „ve prospěch“).

Na jednotlivých stranách účtů, které jsou vázány na položky účetních výkazů, jsou zachycovány jednotlivé účetní případy podle jejich druhu.

Strany účtu

U účtu rozlišujeme počáteční stav (počáteční zůstatek), obrat strany účtu, součet strany účtu, konečný stav (konečný zůstatek).

Pro názornost je účet schématicky znázorňován ve tvaru T:

Schéma č. 4 -1: *Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví (na příkladu aktivního rozvahového účtu)*

MD	označení účtu	D
PS (počáteční stav) 1. účetní případ 2. účetní případ . n. účetní případ KS (konečný stav)	3. účetní případ . m. účetní případ	
obrat strany MD = součet všech účetních případů strany MD obrat strany D = součet všech účetních případů strany D součet strany MD = součet obratu strany MD a PS MD KS MD = součet PS MD a obratu strany MD snížený o obrat strany D		

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 3

Na účtu Pokladna, jehož počáteční stav je k prvnímu dni účetního období 62.200,- Kč, jsou zachyceny následující účetní případy (v Kč):

1. Příjem peněžních prostředků (např. za prodej zboží za hotové) 2.650,-
2. Výdej peněz z pokladny (např. záloha poskytnutá zaměstnanci na služební cestu) 1.000,-
3. Příjem peněz do pokladny (např. vrácení části zálohy z bodu 2) 630,-

MD	Pokladna	D
PS 62.200,- 1. 2.650,- 3. 630,-	2. 1.000,-	
KS 64.480,-		

Obrat strany MD = 3.280,-

Obrat strany D = 1.000,-

Součet strany MD = 65.480,-

(Součet strany D = obrat strany D)

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 4

V účetnictví neexistuje pouze jeden druh účtů, rozlišujeme tři základní klasifikační kritéria účtů:

- způsob účtování na účtu – odlišuje

účty aktivní (viz schéma č. 5-1, mezi aktivní účty patří účty aktiv a účty nákladů)

účty pasivní (PS, přírůstky, tj. účetní případy zvyšující konečný stav

účtu, a KS se zaznamenávají na straně D, úbytky, tj. účetní případy snižující konečný stav účtu, na straně MD, mezi účty pasivní patří účty pasiv a účty výnosů)

Účty aktivní a pasivní

- účetní výkazy, k nimž se účty vztahují

účty rozvahové (vztahují se k rozvaze, jde o účty aktiv a účty pasiv)

účty výsledkové (vztahují se k výsledovce, jde o účty nákladů a výnosů

- pozor, tyto účty nemají počáteční stav, neboť do nového účetního období vstupují bez zůstatku z období předcházejícího)

Účty rozvahové a výsledkové

- míra podrobnosti členění položek účetních výkazů

účty syntetické (zjednodušeně lze říci, že takový účet představuje jednu položku výkazu)

účty analytické (rozvádějí účty syntetické, jejich souhrn se musí rovnat účtu syntetickému)

Účty syntetické a analytické

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 5

V českých podmínkách jsou účty roztrženy do tříd, v nichž figurují skupiny, v těch jsou zařazeny syntetické účty, které mohou být dále rozvedeny do analytických účtů.

Např. existuje účtová třída 1 – Zásoby, účtová skupina 11 – Materiál, syntetický účet 112 – Materiál na skladě, analytický účet 112 01 materiál na skladě 01.

Závazně je pro podnikatele stanovena [Směrná účtová osnova](#), která obsahuje účtové třídy a účtové skupiny. Účty už si vytvářejí v návaznosti na směrnou účtovou osnovu účetní jednotky samy. Souhrn všech účtů, které účetní jednotka používá, tvoří **účtový rozvrh**.

Směrná účtová osnova

účtový rozvrh

Např. existuje účtová třída 1 – Zásoby, účtová skupina 11 – Materiál, syntetický účet 112 – Materiál na skladě, analytický účet 112 01 materiál na skladě 01.

Závazně je pro podnikatele stanovena Směrná účtová osnova, která obsahuje účtové třídy a účtové skupiny (viz příloha). Účty už si vytvářejí v návaznosti na směrnou účtovou osnovu účetní jednotky samy. Souhrn všech účtů, které účetní jednotka používá, tvoří účtový rozvrh.

Aktivní účty:

Stavby, samostatné movité věci a soubory movitých věcí, pozemky, materiál na skladě, odběratelé (tj. pohledávky za odběrateli) atd.

Uvedené účty jsou účty rozvahovými. Účty aktiv evidují majetek a jeho změny, a to podle jeho druhů. Dále jsou aktivními účty výsledkové účty nákladů: *spotřeba materiálu, spotřeba energie, služby, osobní náklady, daně a poplatky, účty odpisů, rezerv a opravných položek, účty finančních nákladů atd.*

Pasivní účty:

Základní kapitál, účty fondů ze zisku, výsledků hospodaření, účty rezerv, bankovní úvěry, dodavatelé (tj. závazky vůči dodavatelům), atd.

Uvedené účty jsou účty rozvahovými. Účty pasiv odrážejí změny zdrojů krytí (z hlediska způsobu jeho pořízení).

Dále jsou pasivními účty výsledkové účty výnosů: *Tržby za vlastní výrobky, tržby za zboží, účty změny stavu vnitropodnikových zásob, účty finančních výnosů (např. kurzové zisky) atd.*

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 6

Úkol pro vás

Prostudujte [Směrnou účtovou osnovu viz příloha](#) a ujasněte si, které účtové skupiny jsou rozvahové a výsledkové, aktivní a pasivní, doplňte symboly R či V, A či P následující přehled:

Č.	název	R/V	A/P
01	Dlouhodobý nehmotný majetek		
02	Dlouhodobý hmotný majetek odpisovaný		
03	Dlouhodobý hmotný majetek neodpisovaný		
05	Poskytnuté zálohy na dlouhodobý majetek		
07	Oprávky k dlouhodobému nehmotnému majetku		
09	Opravné položky k dlouhodobému majetku		
11	Materiál		
12	Zásoby vlastní výroby		
13	Zboží		
19	Opravné položky k zásobám		
21	Peníze		
22	Účty v bankách		
23	Běžné bankovní úvěry		
25	Krátkodobý finanční majetek		
29	Opravné položky ke krátkodobému finančnímu majetku		
31	Pohledávky (krátkodobé i dlouhodobé)		
32	Závazky (krátkodobé)		
41	Základní kapitál a kapitálové fondy		
42	Fondy ze zisku a převedené výsledky hospodaření		
43	Výsledek hospodaření		
45	Rezervy		
46	Dlouhodobé bankovní úvěry		
50	Spotřebované nákupy		
51	Služby		
52	Osobní náklady		
53	Daně a poplatky		
55	Odpisy		
56	Finanční náklady		
59	Daně z příjmů		
60	Tržby za vlastní výkony a zboží		
61	Změny stavu zásob vlastní činnosti		
64	Jiné provozní výnosy		
66	Finanční výnosy		

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 7

Kromě toho bychom si měli být vědomi toho, že existují i účty

Účty:

- **závěrkové** (účty, které napomáhají uzavřít účetní období, zjistit jeho hospodářský výsledek a sestavit rozvahu na konci tohoto období)
- **podrozvahové** (účty, které zahrnují položky v účetnictví zachycené, ale nad rámec rozvahy, představují doplňující informace k účetním výkazům)
- **opravné** (zachycuje se na nich korekce k určitému účtu, tyto účty pak mají opačný charakter než účet, který opravují – např. opravný účet k účtu aktiv má charakter pasivního účtu)

závěrkové

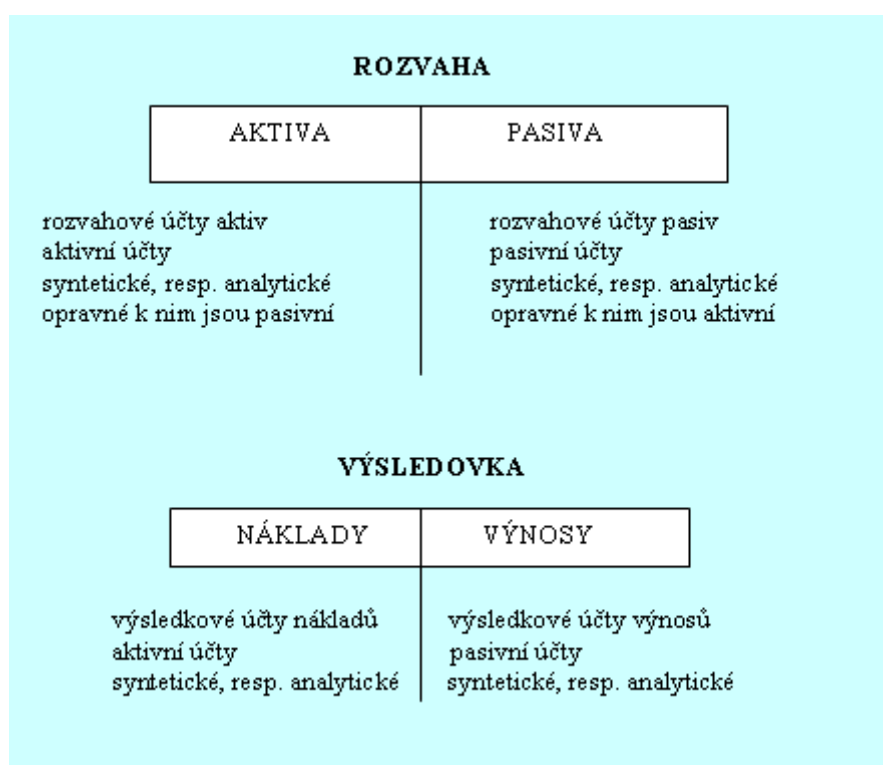
podrozvahové

opravné

4.1 Účet jako základní třídící jednotka podvojného účetnictví - 8

Vztah účtů k účetním výkazům s určením jejich vlastností zachycuje schéma č.4-2.

Schéma č. 4-2: *Vztah účtů k účetním výkazům*

Úkol pro vás

**Schematicky znázorněte účet nákladový a účet výnosový, účet aktiv a účet pasiv.
(Pozor na znázornění počátečního stavu!)**

4.2 Princip podvojnosti - 1

Po tomto úvodu k technickým prvkům účetní metody nezbyvá, než přistoupit k výkladu tzv. principu podvojnosti, který činí podvojný účetnictví podvojným.

Jednoduše jej lze vyjádřit následovně:

podstatou principu podvojnosti je zaznamenání jednoho účetního případu současně na dvou účtech, zpravidla na jednom účtu na straně MD a na druhém na straně D.

Princip podvojnosti

Každý účetní případ, tedy hospodářská operace, která je objektivní a měřitelná v peněžních jednotkách, musí být také jednoznačně určitelná. Přitom při jejím určení je nutno na ni nahlížet v podvojném¹ účetnictví ze dvou stran např.

1. pořízení nového stroje na fakturu znamená (v částce 120 000,- Kč)
 1. zvýšení majetku (aktiv) v položce stroje o 120 000,- Kč
 2. zvýšení závazků (dluhu) vůči dodavatelům o 120 000,- Kč

Uvědomte si: **účetní případ A vede ke zvýšení bilanční sumy, tj. hodnoty aktiv i pasiv**

2. splátka bankovního úvěru znamená (v částce 25 000,- Kč)
 1. snížení dluhu vůči bance o 25 000,- Kč
 2. snížení peněžních prostředků, tedy aktiv o 25 000,- Kč

Uvědomte si: **účetní případ B vede ke snížení bilanční sumy**

3. mzdy pracovníkům (v okamžiku jejich výpočtu v tzv. hrubé, nezdaněné částce, před vyplacením) v částce 50 000,- Kč představují
 1. mzdový náklad ve výši 50 000,- Kč
 2. vznik závazku vůči pracovníkům ve výši 50 000,-

Uvědomte si: **účetní případ C ve svém důsledku mzdovými náklady snižuje hospodářský výsledek, na druhé straně zvyšuje závazky, bilanční suma se nezmění**

4. vystavení faktury odběrateli za poskytnuté služby (60 000,- Kč) představují
 1. tržba za služby ve výši 60 000,- Kč
 2. vznik pohledávky za odběratelem ve výši 60 000,- Kč

Uvědomte si: **účetní případ D v důsledku tržeb zvyšuje hospodářský výsledek, na druhé straně pohledávka zvyšuje aktiva, což vede ke zvýšení bilanční sumy**

5. úhrada dodavatelské faktury za dodaný stroj v účetním případě A.
 1. snížení dluhu vůči dodavateli ve výši 120 000,- Kč
 2. snížení peněžních prostředků ve výši 120 000,- Kč

Uvědomte si: **účetní případ E vede ke snížení bilanční sumy, tj. hodnoty aktiv i pasiv**

Příklady náhledů na účetní případy

¹ Pro zajímavost: v historii se objevilo i tzv. potrojný účetnictví, které do sebe implementovalo třetí aspekt, prvek odpovědnosti.

4.2 Princip podvojnosti - 2

Tak se logicky nabízí provést o každém jednotlivém účetním případě podvojný účetní zápis, který lze zaznamenat na účtech znázorněných v **T tvarech**:

MD		stroje	D
PS	X		
A.1.	120 000,-		

MD		dodavatelé	D
E.1.	120 000,-		PS X
			A.2. 120 000,-

MD		bankovní úvěr	D
B.1.	25 000,-		PS X

MD		peněžní prostředky	D
		PS X	
			B.2. 25 000,-
			E.2. 120 000,-

MD		mzdové náklady	D
C.1.	50 000,-		

MD		pracovníci	D
			PS X
			C.2. 50 000,-

MD		odběratelé	D
PS	X		
D.1.	60 000,-		

MD		tržby za služby	D
			D.2. 60 000,-

4.2 Princip podvojnosti - 3

Pravděpodobně bude dostatečně ilustrativní a beze sporu jednodušší zaznamenávat účetní případy v tzv. **deníkovém tvaru**:

položka	datum	popis účetního případu	částka v Kč	MD	D
A.	dd.mm.rr.	pořízení stroje na fakturu	120 000,-	stroje	dodavatelé
B.	dd.mm.rr.	úhrada splátky bank. úvěru	25 000,-	bank. úvěr	pen. prostředky
C.	dd.mm.rr.	hrubé mzdy	50 000,-	mzdové náklady	pracovníci
D.	dd.mm.rr.	odběratelská faktura za služby	60 000,-	odběratelé	tržby za služby
E.	dd.mm.rr.	úhrada dodavatelské faktury	120 000,-	dodavatelé	pen. prostředky

4.2 Princip podvojnosti - 4

Zaznamenání způsobu zaúčtování jednoho účetního případu na dvou účtech, a to na straně MD a D ve tvaru zlomku označujeme jako **předkontace**:

např. **MD/D**

*pro hrubé mzdy v částce 50 000,- Kč je předkontace **mzdové náklady/pracovníci***

V čitateli zlomku figuruje označení účtu, na kterém účtujeme na straně MD, ve jmenovateli zlomku pak označení účtu, na němž účtujeme na straně D.

Ujasněte si princip podvojnosti a doplňte následující tvrzení:

Každý účetní případ je zapisován stejnou peněžní částkou (za podmínky, že nepředpokládáme složený účetní zápis) vždy na dvou různých účtech na opačných stranách (tedy na jednom účtu na straně ..., na druhém účtu na straně Zápis je prováděn na obou účtech ve stejné částce, protože oba zápisy zachycují tentýž hospodářský jev.

Úkol pro vás

4.2 Princip podvojnosti - 5

Předchozích několik příkladů jste se jistě pečlivě prošli, proto vám teď pro zopakování a důkladné osvojení si, mimo jiné i principu podvojnosti, při účtování, předkládáme další příklady – v předkontacích, v deníkovém tvaru a v tzv. T – tvarech, které si nejdříve sami vyřešte a až poté zkontrolujte, zdali jste zaúčtovali správně.

Průvodce studiem

A. Předkontace účetních případů

1. úhrada došlé faktury za materiál z našeho bankovního účtu

závazky vůči dodavatelům/bankovní účet

2. nákup materiálu za hotové

zásoby materiálu/pokladna

3. zaúčtování hrubé mzdy zaměstnanců (vznik závazku vůči nim)

osobní náklady/závazky vůči zaměstnancům

4. výplata mezd zaměstnancům v hotovosti

závazky vůči zaměstnancům/pokladna

5. nákup automobilu na fakturu od dodavatele (vznik závazku vůči němu)

dlouhodobý majetek odpisovatelný/závazky vůči dodavatelům

6. vystavená faktura odběrateli za poskytnuté služby

pohledávka za odběrateli/tržby za služby

7. přijetí bankovního úvěru na běžný účet v bance

bankovní účet/bankovní úvěr

8. úhrada našim dodavatelům v hotovosti za materiál

závazky vůči dodavatelům/pokladna

9. splátka bankovního úvěru z běžného účtu

bankovní úvěr/bankovní účet

10. výdejka na materiál vydaný do spotřeby

náklad na spotřebu materiálu/zásoby materiálu

11. došlá faktura za spotřebovanou elektrickou energii

náklad na spotřebu energie/závazky vůči dodavatelům

12. úhrada faktury odběratele na bankovní účet

bankovní účet/pohledávky za odběrateli

4.2 Princip podvojnosti - 6

B. Účtování účetních případů v deníkovém tvaru

Pol./datum	Text	Kč	MD	D
1.	úhrada došlé faktury za materiál z našeho bankovního účtu (BÚ)	xxx	závazky vůči dodavatelům	bankovní účet
2.	nákup materiálu za hotové	xxx	zásoby materiálu	pokladna
3.	zaúčtování hrubé mzdy zaměstnanců (vznik závazku vůči nim)	xxx	osobní náklady	závazky vůči zaměstnancům
4.	výplata mezd zaměstnancům v hotovosti	xxx	závazky vůči zaměstnancům	pokladna
5.	nákup automobilu na fakturu od dodavatele (vznik závazku vůči němu)	xxx	dlouhodobý majetek odpisovatelný	závazky vůči dodavatelům
6.	vystavená faktura odběrateli za poskytnuté služby	xxx	pohledávky za odběrateli	tržby za služby
7.	příjetí bankovního úvěru na běžný účet v bance	xxx	bankovní účet	bankovní úvěr
8.	úhrada našim dodavatelům v hotovosti za materiál	xxx	závazky vůči dodavatelům	pokladna
9.	splátka bankovního úvěru z běžného účtu	xxx	bankovní úvěr	bankovní účet
10.	výdejka na materiál vydaný do spotřeby	xxx	náklady na spotřebu materiálu	zásoby materiálu
11.	došlá faktura za spotřebovanou elektrickou energii	xxx	náklady na spotřebu energie	závazky vůči dodavatelům
12.	úhrada faktury odběratele na bankovní účet	xxx	bankovní účet	pohledávky za odběrateli

4.2 Princip podvojnosti - 7

C. Účtování v tzv. T- tvarech

MD	Dodavatelé		D	MD	Bankovní účet		D
1.	xxx	PS	xxx	PS	xxx	1.	xxx
8.	xxx	11.	xxx	5.	xxx	3.	xxx
				6.	xxx	7.	xxx

MD	Materiál na skladě		D	MD	Pokladna		D
PS	xxx	10.	xxx	PS	xxx	2.	xxx
2.	xxx			3.	xxx	4.	xxx
				9.	xxx	5.	xxx
						8.	xxx

MD	Zaměstnanci		D	MD	Odběratelé		D
4.	xxx	PS	xxx	PS	xxx	6.	xxx
		12.	xxx				

MD	KBÚ		D	MD	Spotřeba materiálu		D
7.	xxx	PS	xxx	10.	xxx		
		9.	xxx				

MD	Spotřeba energie		D	MD	Mzdové náklady		D
11.	xxx			12.	xxx		

4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 1

Dokladovost v účetnictví představuje zásadu, že každý účetní případ musí být doložen **účetním dokladem**, který potvrzuje jeho objektivnost, umožňuje jeho jednoznačné určení a určuje jeho ocenění v peněžních jednotkách.

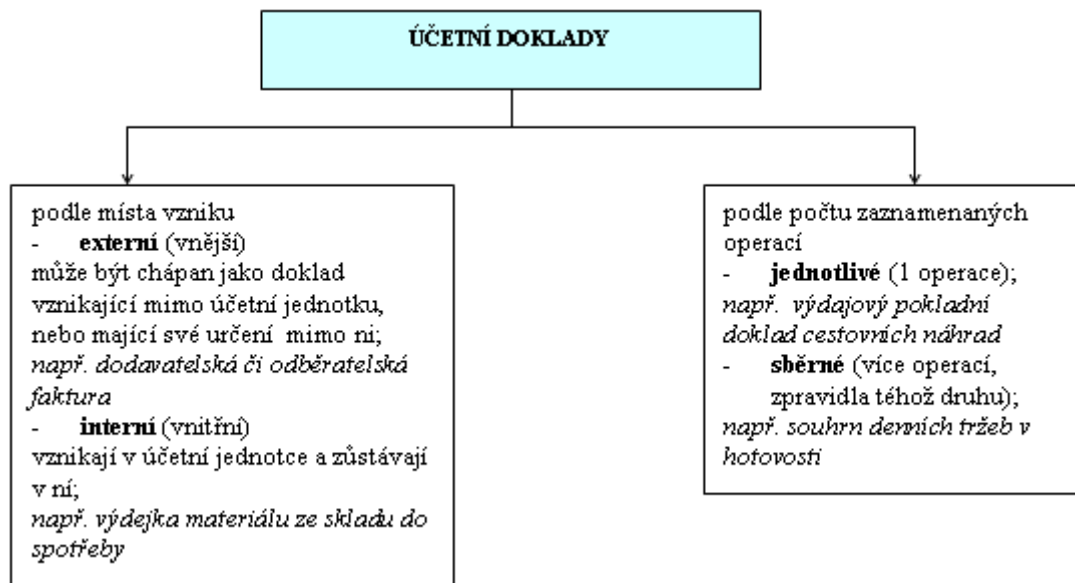
Doložení každého účetního případu účetním dokladem je součástí naplňování požadavku **průkaznosti** účetnictví, což je pojem širší, zahrnuje např. i inventarizaci majetku a závazků.

Členění účetních dokladů zobrazuje schéma č. 4-3:

Účetní doklad

Průkaznost

Schéma č. 4-3: *Typy účetních dokladů*

4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 2

V české úpravě účetnictví je účetní doklad v zákoně o účetnictví vymezen jako základní prostředek k zachycení skutečností, které jsou předmětem účetnictví. (viz § 6, odst. 1 a § 2).

Podle § 4, odst. 6 je nutno vést účetnictví v českém jazyce. Pro účetní doklady (což mohou být např. faktury zahraničního dodavatele) však platí, že mohou být v cizím jazyce ovšem pouze tehdy, jestli zůstávají srozumitelné. Novela zákona o účetnictví definuje i „srozumitelnost“ (§ 8, odst. 5). Ta je dodržena tehdy, jestliže lze spolehlivě a jednoznačně určit:

Srozumitelnost účetního dokladu

1. obsah účetních případů (tj. dokládanou skutečnost)
2. obsah účetních záznamů (tj. zachycenou informaci o dokládané skutečnosti)

Vlastní vymezení účetního dokladu je odlišné ze dvou hledisek. **Účetní doklad** již není „originální písemnost“, ale v kontextu s využíváním informačních technologií je za účetní doklad považován „**průkazný účetní záznam**“, který může mít formu písemnou nebo technickou.

Účetní doklad musí mít explicitně určené náležitosti:

1. *označení účetního dokladu, (jde o účetní záznam, proto není možné, aby z něj pouze nepřímou vyplýval fakt, že je účetním dokladem),*
2. *obsah účetního případu a jeho účastníky, (průkaznost účetního záznamu vyžaduje tyto informace, opět nestačí nepřímé odvození),*
3. *peněžní částku, nebo informaci o ceně za měrnou jednotku a vyjádření množství, (došlo zejména k upřesnění druhé části týkající se ceny – cena za měrnou jednotku)*
4. *okamžik vyhotovení účetního dokladu*
5. *okamžik uskutečnění účetního případu, není-li shodný s okamžikem vyhotovení účetního dokladu (v obou případech byl nahrazen pouze termín „datum“ termínem „okamžik“, neboť technické prostředky již umožňují stanovit okamžik účetního případu s větší přesností, než je den)*
6. *podpisový záznam osoby zodpovědné za účetní případ a osoby zodpovědné za jeho zaúčtování („podpis“ je nahrazen „podpisovým záznamem“, kterým je podle § 33a, odst. 4 vlastnoruční podpis nebo obdobný „průkazný účetní záznam v technické podobě“, i zde je smyslem umožnit využití informačních technologií při vedení účetnictví).*

Náležitosti účetního dokladu

Všechny účetní doklady se (podle § 31) archivují po dobu 5 let počínajících koncem účetního období, kterého se týkají.

Vystavte „specimen“ příjmového pokladního dokladu se všemi náležitostmi účetního dokladu.

Úkol pro vás

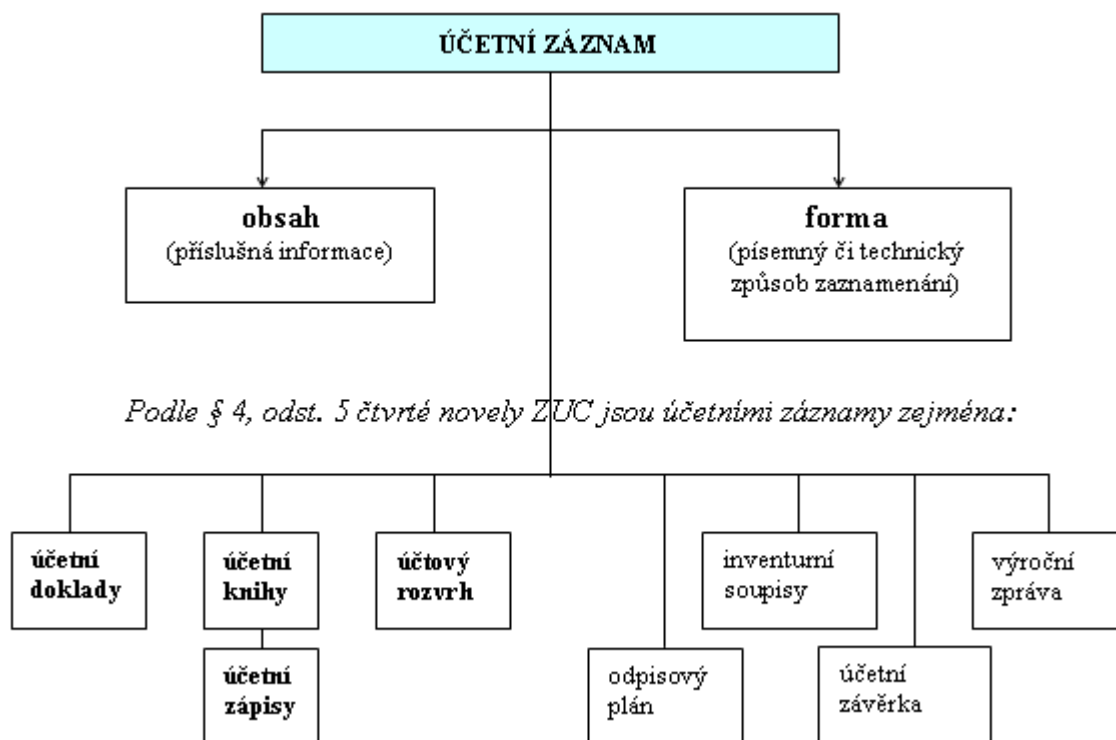
4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 3

Účetní doklad je jeden z prvků, které tvoří **účetní záznamy**. Na ty je možno nahlížet jednak jako na nositele informace (mají určitý obsah), jednak má účetní záznam svou formu, tj. jde o určitý písemný či technický způsob zaznamenání této informace.

Účetní záznam

Pojem účetního záznamu ve vazbě na českou právní úpravu ilustruje schéma

Schéma č. 4-4: *Účetní záznam a jeho pojetí v české právní úpravě účetnictví*

4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 4

Přitom je požadována **průkaznost** účetního záznamu, kterou nově formuluje § 33a zákona o účetnictví. (Znovu: Průkaznost účetnictví je širší pojem než průkaznost účetního záznamu, zahrnuje navíc požadavek provádění inventarizace.) Zmíněný § 33a zákona o účetnictví ve svém odst. 1 obsahuje 4 požadavky na průkaznost účetního záznamu (v komentovaných paragrafech tedy hlavně účetních dokladů, účetních zápisů, účetních knih):

1. obsah je **v souladu se skutečností**, kterou účetní záznam zachycuje (tento požadavek je možno označit za „podmínku nutnou, nikoli však postačující“, neboť následující odst. 2 upozorňuje na to, že za průkazný se nepovažuje účetní záznam, který by ostatní podmínky splňoval bez splnění výše uvedeného požadavku na obsahový soulad záznamu a skutečnosti),
2. obsah odpovídá obsahu **jiných průkazných účetních záznamů**,
3. **přenos** účetního záznamu je proveden **informačním systémem**, resp. podle zákona o účetnictví § 34,
4. „interní“ účetní záznam musí být **opatřen podpisem či identifikačním záznamem** osoby odpovědné a oprávněné podle vnitřního předpisu účetní jednotky (přesněji upraveno odst. 9, § 33a zákona o účetnictví)

4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 5

V zájmu správné aplikace terminologie je třeba upozornit na neidentičnost pojmu účetní záznam a **účetní zápis**, který je spojen pouze s účetními knihami.

Účetní zápisy musí být trvalé a čitelné.

Rozlišují se:

Účetní zápisy a jejich klasifikace

- **podle vlivu na obrát účtu**
 - pozitivní (černé)
 - negativní (červené), tzv. účetní storno
 - **podle druhu účtu, na který se účtuje**
 - syntetické
 - analytické
 - **podle knih, kam se provádějí**
 - věcné (do hlavní knihy – viz dále)
 - časové (do deníku – viz dále)
 - **podle složitosti**
 - jednoduché (použijí se pouze dva účty)
 - složené (na jedné straně se účtovaná částka rozdělí na dva účty)
-

Příklady účetních zápisů:

1. pozitivní jednoduchý
2. negativní jednoduchý
3. pozitivní složený

MD	účet 1	D	MD	účet 2	D	MD	účet 3	D
1.	1000		1.	1000				
2.	-500		2.	-500				
3.	2000		3.	1500				3. 500

4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 6

Je deklarován požadavek **průběžnosti** provádění účetních zápisů tak, aby byly dodrženy účetní i jiné právní předpisy.

Nově je uveden požadavek připojit **podpisový záznam** (viz § 33a zákona o účetnictví) k účetnímu zápisu v případě, že osoba odpovědná za jeho provedení není totožná s osobou odpovědnou za zaúčtování účetního případu. Z tohoto lze dedukovat, že novela zákona o účetnictví odlišuje provedení účetního zápisu (zaznamenání účetního případu na základě účetního dokladu do účetních knih) od zaúčtování (určení, na které účty bude účetní případ s ohledem na jeho obsahovou podstatu zařazen).

Závěrečný odstavec 3, § 12 zákona o účetnictví striktně **zakazuje provádět účetní zápisy mimo účetní knihy**.

Uvědomte si obsah pojmů: účetní doklad – účetní záznam – účetní zápis!

Úkol pro vás

Rozvaha je účetním záznamem nebo účetním zápisem?

Otázka pro vás

4.3 Dokladovost jako charakteristický rys účetnictví - 7

V účetnictví se jednotlivé účetní případy doložené účetními doklady zapisují do **účetních knih**, které se vedou jednak

Účetní knihy podvojného účetnictví

- z hlediska chronologického (tzv. **deník**)
- z hlediska systematického, resp. věcného (tzv. **hlavní kniha**)

Výčet účetních knih v soustavě podvojného účetnictví obsahuje § 13 zákona o účetnictví:

- *chronologicky vedený deník a systematicky vedenou hlavní knihu,*
- *knihy analytických účtů, v nichž se rozvádějí účetní zápisy hlavní knihy,*
- *knihy podrozvahových účtů, v nichž jsou podle zákona o účetnictví uváděny účetní zápisy, které se neprovádějí v deníku a v hlavní knize (neovlivní tedy rozvahu, resp. výkaz zisku a ztráty, nicméně dotvářejí celkové účetnictví jako soustavu účetních záznamů, neboť i knihy podrozvahových účtů jsou účetními knihami a tedy i účetními záznamy.) Třetí odstavec § 13 zakazuje zřizování účtů mimo účtový rozvrh a účetní knihy.*

Zopakujte si, jak se zaznamenávají účetní případy v tzv. deníkovém tvaru.

Shrnutí čtvrté kapitoly

Popisu techniky podvojného účetnictví dominuje účet ve vazbě na účetní výkazy, účetní jednotka zaznamenává na účty, které má zařazeny do svého účetního rozvrhu, jednotlivé účetní případy, a to prostřednictvím podvojného účetního zápisu.

Pro naplnění principu dokladovosti jako podmnožiny průkaznosti účetnictví jsou významné účetní doklady, jako jeden z prvků účetních záznamů. Mezi účetní záznamy jsou dále řazeny účetní knihy a zápisy v nich.

Shrnutí 4. kapitoly

účetní případ

účet – aktivní, pasivní; rozvahový, výsledkový; syntetický, analytický; závěrkový, podrozvahový, opravný

účtová osnova

účtový rozvrh

princip podvojnosti

předkontace

dokladovost

účetní záznamy – účetní doklady, účetní knihy (deník, hlavní kniha),

účetní zápisy

Pojmy k zapamatování

Povzbudila vás prezentace techniky podvojného účetnictví, nebo naopak pro vás znamená další životu nebezpečnou skutečnost?

Nenechejte se vyvést z míry.

Je to jen větší množství detailů.

Pokud se s nimi sžijete, stanou se vašimi dobrými pomocníky a hlavně – krása logiky podstaty účtování nemůže být zakryta množstvím úprav a neohebných formulací zákona. Snažte se vidět obsah, podstatu a občas odhlédněte od konkrétních formálních projevů.

Průvodce studiem

A teď si honem uvědomte, že nejenom účetnictvím živ je člověk a doplňte, čeho se vám nedostává – pochutin, procházky přírodou, laskavého lidského slova – pozor, tady si asi nevystačíte sami.....

4.1 Za jakých podmínek je možno hospodářskou operaci považovat za účetní případ?

4.2 Jak se schematicky (ve tvaru T) znázorňuje účet?

4.3 Jak se vymezují tři základní kritéria při klasifikaci účtů?

4.4 Jak se označuje zaznamenání způsobu zaúčtování jednoho účetního případu na dvou účtech, a to ve tvaru zlomku?

4.5 Které požadavky jsou kladeny na účetní doklad?

4.6 Které náležitosti účetního dokladu z těchto požadavků vyplývají?

4.7 Které požadavky jsou kladeny na průkaznost účetního dokladu?

4.8 Které účetní knihy jsou vedeny v soustavě podvojného účetnictví?

Základy účetnictví I

5. Odras podnikatelského cyklu v účetnictví

Cíl a průvodce studiem

Cíl

Po prostudování páté kapitoly budete schopni

- odlišit koloběh majetku v podniku od podnikatelského cyklu
- určit výsledek hospodaření na výnosově-nákladové a na příjmově-výdajové bázi
- zobrazit podnikatelský cyklus v jednobilančním a dvoubilančním systému účtů podvojného účetnictví

Kapitolu pátou lze právem označit za oddychovou.

Je krátká, založená na konkrétních faktech a vychází z již známých poznatků.

Ale to nemá být nabádání k prezírání této kapitoly, aby přitom nezačal působit Murphyho zákon, hovořící o tom, že :

**„Nikdy není čas udělat něco pořádně,
ale vždycky je dost času na opravy.“**

(ŘÍKÁTE, ŽE TENTO ZÁKON PŮSOBÍ BEZ VAZBY NA NAŠE CHTĚNÍ ČI NECHTĚNÍ?)

Raději kapitolku pořádně prostudujte!

Skutečně vás intelektuálně nevyčerpá, spíše povzbudí vaše „účetní sebevědomí“. Tak s chutí do toho!

Průvodce studiem

5.1 Koloběh majetku v podniku - 1

Postupná přeměna hodnoty majetku z jedné formy do druhé, přičemž výchozí a závěrečná podoba jsou peníze, představuje **koloběh majetku** v podniku. Charakter koloběhu závisí zejména na typu podniku, jeho činnosti.

Koloběh a podnikatelský cyklus

Jiný bude koloběh majetku ve výrobním podniku, jiný v podniku obchodním.

Uveďme příklad **koloběhu majetku ve výrobním podniku**:

Peníze ? dlouhodobý majetek, materiál (tedy pořízení vstupů) ? výroba (náklady na výrobu) ? výrobky (vlastní náklady hotových výrobků) ? prodej (tržby) ? hospodářský výsledek (zisk) ? peníze.

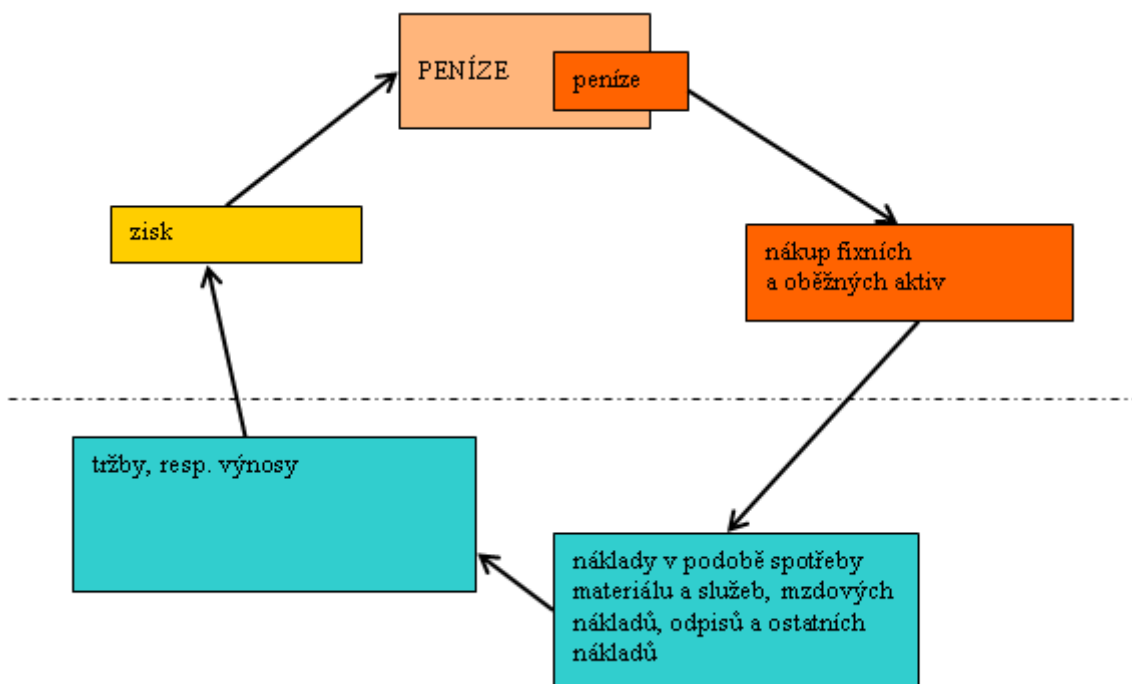
Úkol pro vás

Znázorněte koloběh majetku v obchodním podniku.

5.1 Koloběh majetku v podniku - 2

Koloběh se dělí na cykly, průběh jednoho cyklu zachycuje schéma č. 5-1.

Schéma č. 5-1: **Podnikatelský cyklus**

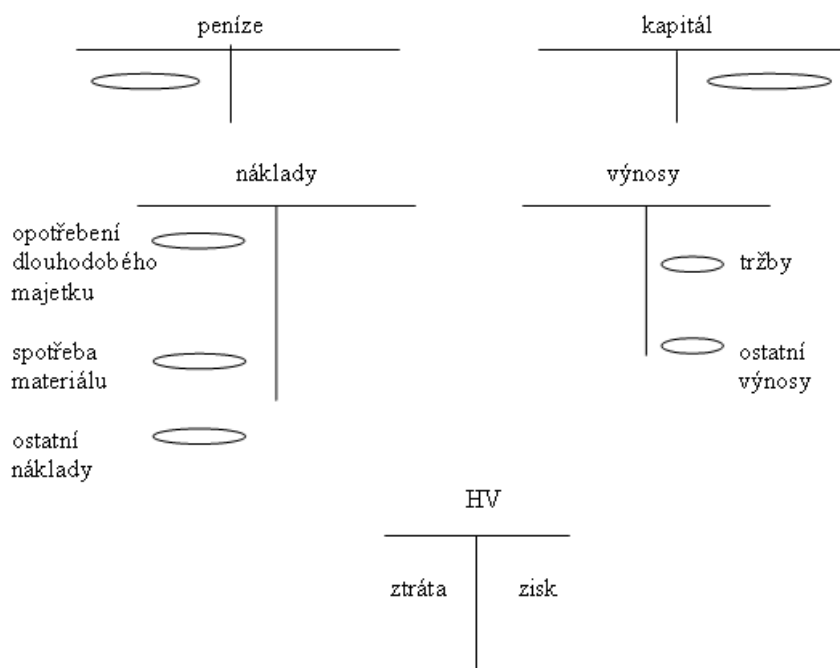

Pro to, abychom zachytili koloběh majetku podniku v účetnictví podle výše uvedených zásad, je třeba mít takovou organizaci účetnictví a takové metodické prvky účetnictví, které by nám to umožňovaly a které by navíc znamenaly poskytování potřebných informací manažerům podniku.

5.1 Koloběh majetku v podniku - 3

V systému účtů podvojného účetnictví je možné pomocí T tvarů zachytit podnikatelský cyklus tak, jak ukazuje schéma č. 5-2:

SCHÉMA Č. 5-2: **Zachycení podnikatelského cyklu v systému podvojných účtů**

Pro všechny typy podniků je společné: na jedné straně spotřeba jednotlivých druhů majetku (bez ohledu na účel vynaložení) a na straně druhé výnosy jako úhrada nákladů, a to za určité období.

5.1 Koloběh majetku v podniku - 4

Základním způsobem určení hospodářského výsledku v podvojném účetnictví je využití tzv. **výnosově-nákladové báze**, kde je hospodářský výsledek rozdílem mezi výnosy a náklady. Hospodářský výsledek může nabýt kladné nebo záporné hodnoty (abstrahujeme od nulového hospodářského výsledku):

Hospodářský výsledek na bázi výnosů a nákladů

výnosy – náklady > 0 > zisk
výnosy – náklady < 0 > ztráta

Význam má však i určení výsledku hospodaření na **bázi příjmově-výdajové**, kdy hospodářský výsledek zachycuje tok hotovosti CF (cash flow), obrací pozornost nikoli na čistou výnosnost podniku, ale na jeho likviditu. V takovém případě se výsledek hospodaření vyjadřuje jako rozdíl mezi příjmy a výdaji, a to v užším slova smyslu pouze z provozní (produkční) činnosti, v širším slova smyslu v celkových aktivitách podniku, tj. provozní, finanční i investiční.

Hospodářský výsledek na bázi příjmů a výdajů

příjmy – výdaje > 0 > pozitivní CF
příjmy – výdaje < 0 > negativní CF

(Od toku hotovosti je nutno odlišovat stav hotovosti, který je představuje konečný stav peněz – resp. peněz a jejich ekvivalentů - a je dán rovnicí:

$$KS = PS + \text{příjmy} - \text{výdaje}$$

kde KSkonečný stav peněz, resp. peněz a jejich ekvivalentů, PS počáteční stav peněz, resp. peněz a jejich ekvivalentů)

5.1 Koloběh majetku v podniku - 5

Podnikatel vložil do podnikání 200 tis. Kč. Z této částky nakoupil v hotovosti zboží v hodnotě 140 tis. Kč. Z nakoupeného zboží 1 prodal v hotovosti za 90 tis. Kč. Určete hospodářský výsledek na bázi výnosů a nákladů a hospodářský výsledek na bázi příjmů a výdajů.

Příklad 5.1

Výnosy :	90 000,-
Náklady :	70 000,-
<hr/>	<hr/>
<i>HV_{NV}</i>	20 000,- > 0 zisk

Po uplynutí podnikatelského cyklu došlo k navýšení vlastního kapitálu z původních 200 tis. na 220 tis. Kč.

PS	200 000,-
Příjmy	90 000,-
Výdaje	140 000,-
<hr/>	
<i>HV_{CF}</i>	- 50 000,- < 0 negativní CF
KS	150 000,-

Po uplynutí podnikatelského cyklu se disponibilní peněžní prostředky snížily z původních 200 tis. Kč na 150 tis. Kč.

5.2 Zobrazování podnikatelského cyklu v systému účtů - 1

Základním cílem účetnictví je podat věrný a poctivý obraz o účetní jednotce v závěrkových účetních výkazech. Toho se dosáhne na základě správného, úplného a průkazného zachycení všech účetních případů.

To je možné provádět jak v jednobilančním, tak ve dvoubilančním systému účetnictví (viz [schéma 3-1](#)).

Zopakujte si podstatu jednobilančního a dvoubilančního účetního systému!

Úkol pro vás

Který z uvedených systémů účetnictví se více využívá a proč?

Otázka pro vás

Nyní se věnujme praktické ukázce.

PŘÍKLAD 5-2

Pro ilustraci nyní určíme účetní případy týkající se jednoho podnikatelského cyklu (zjednodušeně), určíme účty, s nimiž budeme v každém jednom systému pracovat a naznačíme zachycení tohoto podnikatelského cyklu v účetnictví.

Účetní případy jsou zachyceny v tabulce:

pol.	označení účetního případu	pen. jednotky
1.	vklad peněz do základního kapitálu	1 000
2.	přijatý úvěr	200
3.	nákup zboží na sklad	600
4.	nákup dlouhodobého majetku na fakturu	100
5.a)	prodej zboží za hotové (tržby)	280
5.b)	cena prodaného zboží	200
6.	úhrada úroků	20
7.a)	prodej zboží na fakturu	560
7.b)	cena prodaného zboží	400
8.	úhrada faktury za dlouhodobý majetek	100
9.	odpisy dlouhodobého majetku	10

1. v jednobilančním systému existují účty: peníze, základní kapitál, zásoby, úvěr, dlouhodobý majetek, dodavatelů, pohledávky, výsledek hospodaření
2. ve dvoubilančním systému existují účty: peníze, základní kapitál, zásoby, úvěr, dlouhodobý majetek, dodavatelů, pohledávky, náklady, výnosy

Naši hypotézou nechť je očekávání stejného dopadu na majetkovou podstatu podniku.

5.2 Zobrazování podnikatelského cyklu v systému účtů - 2

Jednobilanční účetní systém

Zachycení podnikatelského cyklu v účtovém systému s účty stavů (jednobilanční účetní systém)

- a) tabulková sestava

aktiva				pasiva			
dlouhodobý majetek	zásoby	pohledávky	peníze	základní kapitál	úvěry	dodavatelé	výsledek hospodaření
DM	ZS	PO	PE	ZK	UV	DO	HV
			+ 1000	+ 1000			
			+ 200		+ 200		
	+ 600		- 600				
+ 100						+ 100	
100	600	0	600	1000	200	100	
			+ 280				+ 280
	- 200						- 200
			- 20				- 20
		+ 560					+ 560
	- 400						- 400
			- 100			- 100	
- 10							- 10
90	0	560	760	1000	200	0	210

- b) deníková sestava

pol.	popis účetního případu	p.j.	MD	D
1.	vklad peněz do základního kapitálu	1 000	PE	ZK
2.	přijatý úvěr	200	PE	UV
3.	nákup zboží na sklad	600	ZS	PE
4.	nákup dlouhodobého majetku na fakturu	100	DM	DO
5.a)	prodej zboží za hotové (tržby)	280	PE	HV
5.b)	cena prodaného zboží	200	HV	Zs
6.	úhrada úroků	20	HV	PE
7.a)	prodej zboží na fakturu	560	PO	HV
7.b)	cena prodaného zboží	400	HV	ZS
8.	úhrada faktury za dlouhodobý majetek	100	DO	PE
9.	odpisy dlouhodobého majetku	10	HV	DM

Došlo ke zvýšení bilanční sumy z 1000 přes 1300 na 1410, hospodářský výsledek je zisk ve výši 210.

5.2 Zobrazování podnikatelského cyklu v systému účtů - 3

Dvoubilanční účetní systém

Zachycení podnikatelského cyklu v účtovém systému s účty stavů a účty toků (dvoubilanční účetní systém)

- a) tabulková sestava

aktiva				pasiva			výsledkové účty	
dlouhodobý majetek	zásoby	pohledávky	peníze	základní kapitál	úvěry	dodavatelé	náklady	výnosy
DM	ZS	PO	PE	ZK	UV	DO	NA	VY
			+ 1000	+ 1000				
			+ 200		+ 200			
	+ 600		- 600					
+ 100						+ 100		
100	600	0	600	1000	200	100		
			+ 280					+ 280
	- 200						+ 200	
			- 20				+ 20	
		+ 560						+ 560
	- 400						+ 400	
			- 100			- 100		
- 10							+ 10	
90	0	560	760	1000	200	0	+ 630	+ 840
1410				1200 + 210 = 1410			zisk	210

- b) deníková sestava

pol.	popis účetního případu	p.j.	MD	D
1.	vklad peněz do základního kapitálu	1000	PE	ZK
2.	přijatý úvěr	200	PE	UV
3.	nákup zboží na sklad	600	ZS	PE
4.	nákup dlouhodobého majetku na fakturu	100	DM	DO
5.a)	prodej zboží za hotové (tržby)	280	PE	VY
5.b)	cena prodaného zboží	200	NA	Zs
6.	úhrada úroků	20	NA	PE
7.a)	prodej zboží na fakturu	560	PO	VY
7.b)	cena prodaného zboží	400	NA	ZS
8.	úhrada faktury za dlouhodobý majetek	100	DO	PE
9.	odpisy dlouhodobého majetku	10	NA	DM

Došlo ke zvýšení bilanční sumy z 1000 přes 1300 na 1410, hospodářský výsledek je zisk ve výši 210.

Vyslovená hypotéza se potvrdila, při použití obou přístupů docházíme ke stejnému výsledku.

Shrnutí páté kapitoly

Koloběh majetku v podniku se skládá z jednotlivých podnikatelských cyklů. V nich se vytváří výsledek hospodaření, aniž by však existovala jednoznačná vazba mezi délkou podnikatelského cyklu a délkou účetního období (např. hospodářským rokem).

Shrnutí 5. kapitoly

Výsledek hospodaření může být rozdílem výnosů a nákladů, ale může být koncipován i jako rozdíl příjmů a výdajů.

Podvojně účetnictví disponuje potřebnými technicko-metodickými prvky, aby dokázalo zachytit podnikatelské cykly v průběhu účetního období, aby tak na jeho konci mohla být zpracována účetní závěrka zobrazující věrně a poctivě situaci účetní jednotky.

Ať již se postupuje v jednobilančním či dvoubilančním účetním systému, dochází se ke stejnému výsledku.

koloběh majetku v podniku
podnikatelský cyklus
výsledek hospodaření na výnosově-nákladové bázi
výsledek hospodaření na příjmově-výdajové bázi

Pojmy k zapamatování

Tak vida. Oddychová kapitola je za vámi.

Přesto vám zcela právem náleží pochvala a čas k oddychu.

*Užijte si ho, načerpejte síl. Ať ani on nepatří k těm, o nichž Michelangelo prohlásil: „**Nic neboli tak jako ztracený čas.**“*

Průvodce studiem

- 5.1 Definujte počátek a konec koloběhu majetku v podniku.
- 5.2 Jaký je rozdíl mezi koloběhem majetku v podniku a podnikatelským cyklem?
- 5.3 Na jakých bázích lze určit hospodářský výsledek?
- 5.4 Vysvětlete odlišnost pojmů tok hotovosti a stav hotovosti.

Kontrolní otázky

Úkoly 5. kapitola

Úkoly

Zaučtujte v rámci dvoubilančního účetního systému nejprve v deníkové a poté v tabulkové sestavě:

a) deníková sestava:

Příklad

pol.	popis účetního případu	p.j.	MD	D
1.	DOFA za odběr elektrické energie	100		
2.	Přiznání hrubé mzdy zaměstnancům	50		
3.	VYFA za konzultační služby	200		
4.	Úhrada faktury od odběratele na BÚ	200		
5.	Nákup materiálu od dodavatele dle DOFA, dle přejímky	70		
6.	Úhrada došlé faktury za materiál z BÚ	70		
7.	Výdejka na materiál vydaný do spotřeby	50		

b) tabulková sestava:

úč.případ	AKTIVA			PASIVA		Výsledkové účty		
	MAT	BU	ODB	DOD	ZAM	náklady	výnosy	
1.								
2.								
3.								
4.								
5.								
6.								
7.								

Řešení

Účtování v rámci dvoubilančního účetního systému:

a) deníková sestava:

Řešení

pol.	popis účetního případu	p.j.	MD	D
1.	DOFA za odběr elektrické energie	100	NA	DOD
2.	Přiznání hrubé mzdy zaměstnancům	50	NA	ZAM
3.	VYFA za konzultační služby	200	ODB	VÝ
4.	Úhrada faktury od odběratele na BÚ	200	BÚ	ODB
5.	Nákup materiálu od dodavatele dle DOFA, dle přejímky	70	MAT	DOD
6.	Úhrada došlé faktury za materiál z BÚ	70	DOD	BÚ
7.	Výdejka na materiál vydaný do spotřeby	50	NA	MAT

b) tabulková sestava:

úč.případ	AKTIVA			PASIVA		Výsledkové účty	
	MAT	BU	ODB	DOD	ZAM	náklady	výnosy
1.				100		100	
2.					50	50	
3.			210				210
4.		210	-210				
5.	70			70			
6.		-70		-70			
7.	-50					50	
	20	140	0	100	50	200	210

Pro úplnost a zároveň kontrolu uvádíme rovnost základní bilanční rovnice:

$$A = P$$

aktiva 160 = pasiva 160

Základy účetnictví I

6. Algoritmus účetních prací

Cíl kapitoly, průvodce studiem

Cíl

Po prostudování této kapitoly budete vědět

- co obsahuje „účetní cyklus“ a jaký je algoritmus (postup) účetních prací v něm,
- co zahrnuje oběh účetních dokladů,
- které kontrolní prvky využívá účetnictví.

Postavení této kapitoly je poněkud specifické. Dostanete se pomocí ní na konkrétnější rovinu poznatků než dosud. Proto budou pro lepší pochopení oněch konkrétních okolností využity podmínky českého účetnictví, jeho reglementace (= úpravy pomocí právních předpisů). Aby mohlo účetnictví plnit své funkce, musí být provedeno mnoho mravenčí práce, úkonů zpravidla rutinní povahy, bez nichž bychom nezískali to, co od účetnictví vyžadujeme: věrný a poctivý obraz o účetní jednotce. Je logické, že často se opakující operace stávají součástí standardního postupu, určitého algoritmu prací, jehož dodržování vytváří organizační a formální předpoklady pro naplnění obsahové stránky informací.

Průvodce studiem

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 1

Jako **účetní cyklus** označujeme souhrn činností, které nastávají v běžném účetním období. Patří mezi ně:

Účetní cyklus a jeho fáze

1. **otevření účetních knih a jednotlivých účtů**
2. **běžné zápisy účetních případů**
3. **uzavření účtů a účetních knih včetně uzávěrkových operací**
4. **sestavení účetní závěrky**

V prvním – asi nejjednodušším - kroku jsou prostřednictvím počátečního účtu rozvažného otevřeny jednotlivé rozvahové účty.

Z hlediska mnohosti a pestrosti je bezpochyby nejbohatší druhý krok, způsob zaúčtování odpovídá charakteru a obsahu každého účetního případu.

Z hlediska složitosti vnitřní struktury je nejnáročnější třetí krok, který zahrnuje kontrolu správnosti a úplnosti účetnictví (což je opět komplex dílčích kroků, uzavření výsledkových účtů, zjištění daňového základu a daně z příjmů, sestavení účtu hospodářského výsledku, sestavení konečného účtu rozvažného).

Poslední čtvrtý představuje vyvrcholení účetních prací v závěru účetního období, kdy se na základě účtu hospodářského výsledku a konečného účtu rozvažného sestaví jednotlivé výkazy účetní závěrky.

Zopakujte si, které účetní knihy jsou vedeny v podvojném účetnictví a čím je tvořena účetní závěrka.

Úkol pro vás

Výrazem bilanční kontinuity i bilanční identity je propojení posledního kroku běžného účetního období s prvním krokem navazujícího účetního období.

V praxi to tedy znamená, že konečné stavy rozvahových účtů vyjádřené k poslednímu dni běžného účetního období jsou shodné s počátečními stavy rozvahových účtů k prvnímu dni následujícího účetního období = **bilanční identita**.

Bilanční kontinuita vedle toho označuje stav návaznosti jedné rozvahy na druhou, tj. východiskem sestavování konečné rozvahy jednoho období je počáteční rozvaha téhož období.

Zopakujme si, že u účtů výsledkových jsou počáteční stavy k prvnímu dni následujícího účetního období rovny nule!

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 2

Připomeňme si, že v podvojném účetnictví obsahuje jednotlivé účty tzv. hlavní kniha. Ta se otevírá tím, že se otevřou jednotlivé účty, konkrétně jednotlivé rozvahové účty, neboť výsledkové účty nemají konečný zůstatek, není tedy co převádět z předcházejícího období.

Otevření rozvahových účtů na začátku účetního období

Další účetní knihy, např. kniha pohledávek, kniha závazků, mzdové listy, skladní karty evidující zásoby, inventurní karty evidující dlouhodobý majetek..., se označí novým účetním obdobím a pokračuje se v zápisech v nich (např. kniha pohledávek), jiné knihy se zcela nově založí (např. mzdové listy).

Pro ilustraci předpokládejme rozvahu z předcházejícího období, která je identickou s počáteční rozvahou běžného účetního období, a schematicky naznačíme otevření účtů pomocí **počátečního účtu rozvažného** (viz tabulka 6-1 a schéma 6-1).

Počáteční účet rozvažný je jeden ze závěrkových účtů, není třeba příliš přemýšlet nad jeho posláním. Považujme ho za metodicko-technický prvek, který nám pomáhá otevřít účty na počátku účetního období na podvojném principu.

Tabulka 6-1 je deníkovou formou zápisu toho, co schéma 6-1 zaznamenává pomocí „T“ tvarů účtů.

U schématu si všimněte, že počáteční účet rozvažný je zrcadlovým obrazem počáteční rozvahy. Je to skutečně metodický prvek účetnictví umožňující aplikovat při této příležitosti princip podvojnosti.

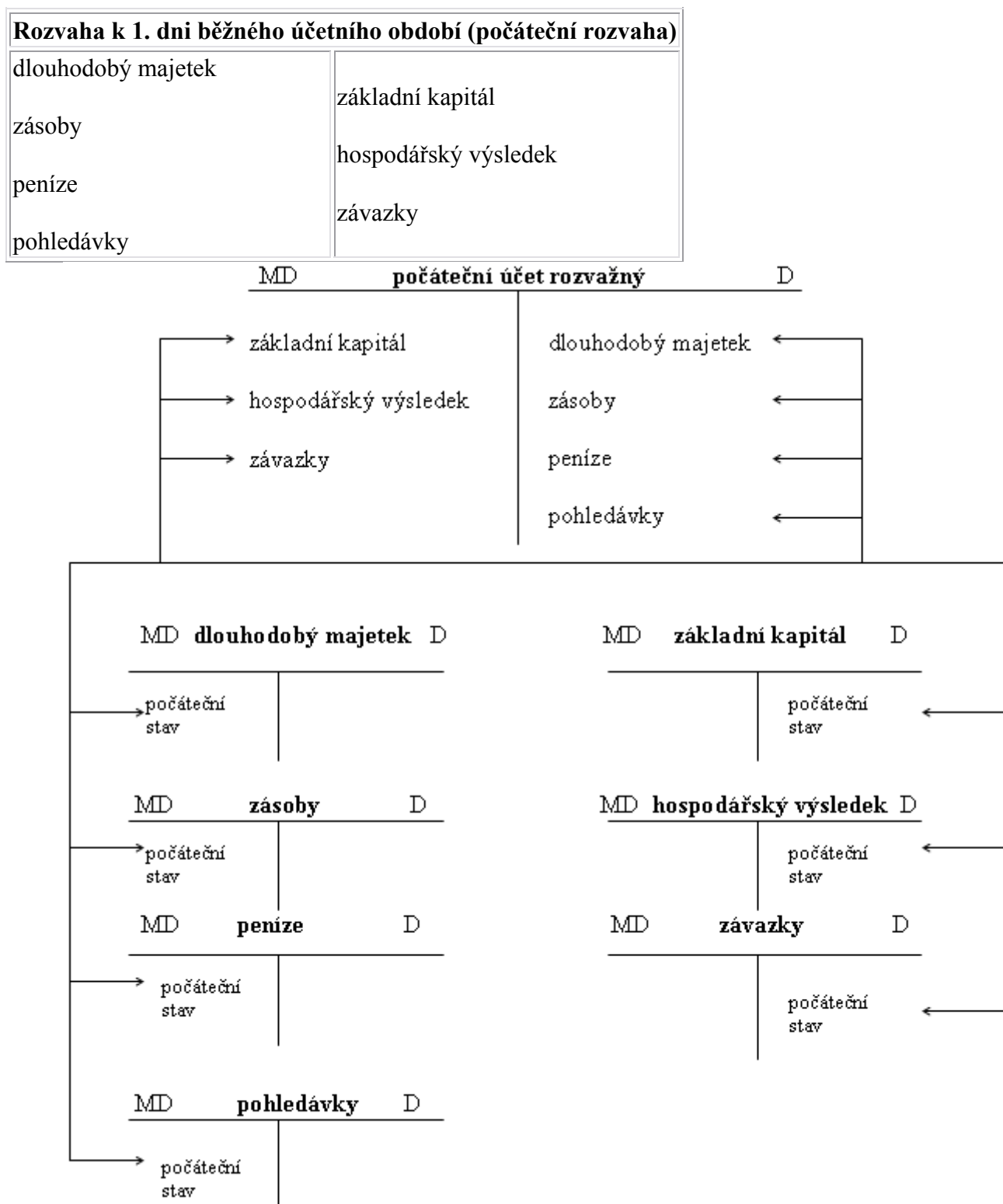
Tabulka č. 6-1: *Otevření rozvahových účtů na počátku běžného období*

pol.	datum	popis účetního případu	p.j.*	MD>	D
1.	dd.mm.rr.	otevření účtu dlouhodobý majetek (DM)	x	DM	PUR**
2.	dd.mm.rr.	otevření účtu zásob (ZS)	x	ZS	PUR
3.	dd.mm.rr.	otevření účtu peníze (PE)	x	PE	PUR
4.	dd.mm.rr.	otevření účtu pohledávky (PO)	x	PO	PUR
5.	dd.mm.rr.	otevření účtu základní kapitál (ZK)	x	PUR	ZK
6.	dd.mm.rr.	otevření účtu hospodářský výsledek (HV)	x	PUR	HV
7.	dd.mm.rr.	otevření účtu závazky (ZV)	x	PUR	ZV

* obecně peněžní jednotky ** PUR = počáteční účet rozvažný

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 3

Schéma č. 6-1: *Otevření rozvahových účtů na počátku běžného období*

Jaký bude obrat strany MD a obrat strany D počátečního účtu rozvahového?

Otázka pro vás

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 4

V rámci běžných zápisů jsou využívány jak syntetické účty rozvahové, tak analytické účty k nim, rovněž účty opravné a hlavně nesmíme zapomenout na účtování účetních případů ovlivňujících hospodářský výsledek v tzv. druhém bilančním okruhu (výsledkovém) na výsledkových účtech.

Schéma č. 6-2 zachycuje pouze typově účty a to, jak se na nich projevují možné účetní případy.

Schéma 6-2: *Naznačení dopadu běžného účtování účetních případů na různé typy účtů*

MD	rozvahový účet aktiv	D	MD	rozvahový účet pasiv	D
	počáteční stav přírůstky konečný stav	úbytky	úbytky	počáteční stav přírůstky konečný stav	
MD	opravný účet k účtu aktiv	D			
	úbytky	počáteční stav přírůstky konečný stav			
MD	výsledkový účet nákladů	D	MD	výsledkový účet výnosů	D
	zvýšení konečný stav	snížení	snížení	zvýšení konečný stav	

Uvedme příklady zobrazených účtů:

Rozvahový účet aktiv - Samostatné movité věci a soubory movitých věcí (Na tomto účtu bude evidováno např. technologické zařízení)

Rozvahový účet pasiv - Základní kapitál

Opravný účet k účtu aktiv - Oprávky k samostatným movitým věcem a souborům movitých věcí (Zde bude zaznamenáno postupné opotřebovávání určitého druhu majetku, tedy např. výše uvedeného technologického zařízení. Konečný stav tohoto účtu k určitému datu je roven celkovému opotřebení tohoto majetku.)

Výsledkový účet nákladů - Odpisy dlouhodobého nehmotného a hmotného majetku (Odpisy vyjadřují opotřebení majetku za běžné účetní období. Oprávky jsou součtem odpisů za více účetních období - oprávky jsou tedy kumulované odpisy.)

Výsledkový účet výnosů - Tržby z prodeje dlouhodobého hmotného a nehmotného majetku

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 5

Před vlastním uzavřením účtů je zapotřebí provést komplexní prověrku správnosti a úplnosti účetnictví. K tomu slouží jednak inventarizace majetku a závazků (viz subkapitola 6.3), jednak zvážení všech prvků neurčitosti a opatrnosti, které se vztahují k účetním případům běžného účetního období. Na základě výsledků těchto prověrek se doplní účetní případy.

Uzavření výsledkových účtů

Pak se přistoupí nejprve k **uzavírání účtů výsledkových**. Konečné zůstatky nákladů a výnosů se převedou na účet hospodářského výsledku – vždy podvojným účetním zápisem – vyjádřeno předkontací:

MD účet hospodářského výsledku / D účet nákladů

MD účet výnosů / D účet hospodářského výsledku

Po těchto krocích je zachycen na účtu hospodářského výsledku tzv. hrubý účetní hospodářský výsledek neboli **výsledek hospodaření před zdaněním**.

Výsledek hospodaření před zdaněním = Výnosy - Náklady, kde:

Výnosy = veškeré výnosy zaúčtované v běžném účetním období,

Náklady = veškeré náklady zaúčtované v běžném účetním období.

Výnosy a náklady nejsou tedy rozlišeny pro účely daňové. Daňové aspekty nákladů a výnosů zde ponecháváme stranou pozornosti.

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 6

Do účetnictví se musí rovněž zaúčtovat daň z příjmů, její určení podléhá daňovým zákonům. Účetní hospodářský výsledek, který je zjištěn jako konečný zůstatek na účtu výsledku hospodaření pro zaúčtování konečných stavů jednotlivých účtů nákladů a výnosů, je v souladu s příslušným daňovým zákonem transformován na **daňový základ**, z něhož je opět podle daňového zákona vypočtena **daň z příjmů**. Ta má na jedné straně charakter nákladů, na straně druhé je závazkem vůči finančnímu úřadu. Jakmile je takto zaúčtována, je nutné uzavřít i nákladový účet daně z příjmů a jeho konečný stav převést na účet výsledku hospodaření.

Po těchto krocích představuje konečný stav účtu výsledku hospodaření **výsledek hospodaření po zdanění**.

Hospodářský výsledek před zdaněním – daně z příjmů = hospodářský výsledek po zdanění

Úprava účetního hospodářského výsledku (výsledku hospodaření před zdaněním) na daňový základ se provádí mimo účetní systém, tzn. že v účetnictví nenastává v souvislosti s touto transformací žádný účetní případ (a tedy ani žádný zápis)! Účtováno je až o vypočtené dani z příjmů.

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 7

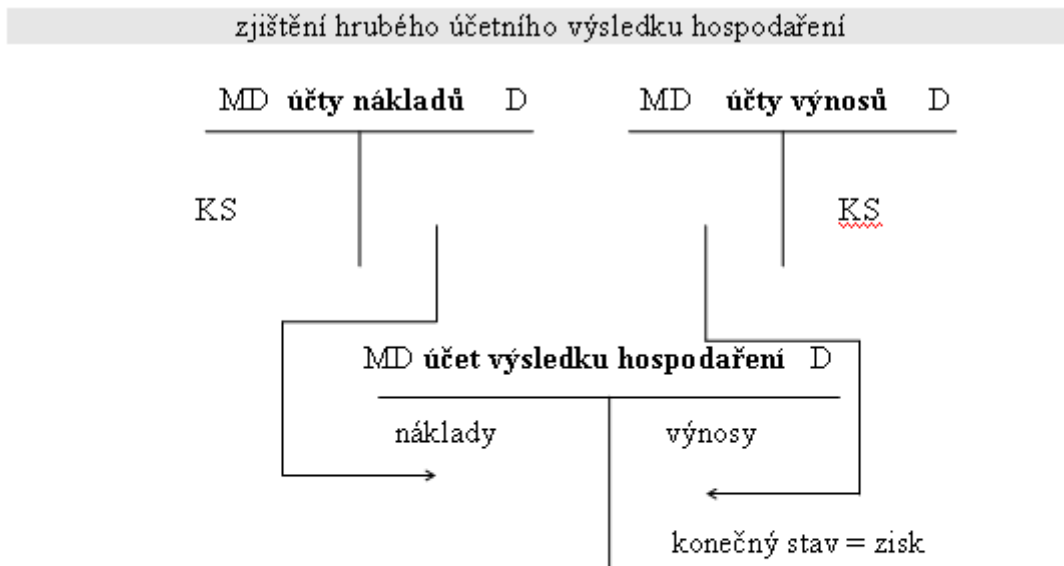
Posledním dílčím krokem této části algoritmu účetních prací je **uzavření rozvahových účtů a převedení jejich konečných stavů na konečný účet rozvahový**. Stejně tak se na konečný účet rozvahový **převádí konečný stav účtu hospodářského výsledku**.

Konečný účet rozvahový je opět metodicko-technický prvek účetnictví, který napomáhá provedení uzavření účtů v běžném účetním období a sestavení účetní závěrky.

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 8

Popsané kroky resp. účetní uzávěrku (kterou rozumíme účetní operace spojené s koncem účetního období předcházející sestavení účetní závěrky) ilustruje schéma č. 6-3.

Schéma č. 6-3: Účetní uzávěrka (při kladném hospodářském výsledku, tj. kdy výnosy jsou větší než náklady)

zjištění daňového základu (mimoúčetně) a daně z příjmů včetně jejího zaúčtování

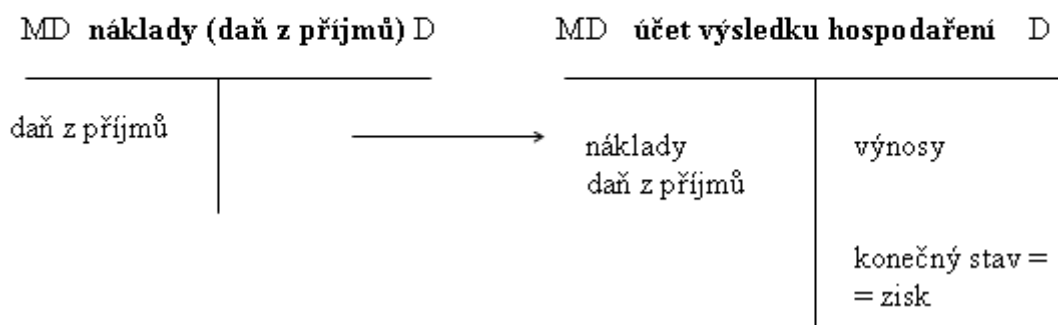
nákladový účet daně z příjmů / závazek vůči státu

Jaký charakter má účet „závazek vůči státu“?

Otázka pro vás

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 9

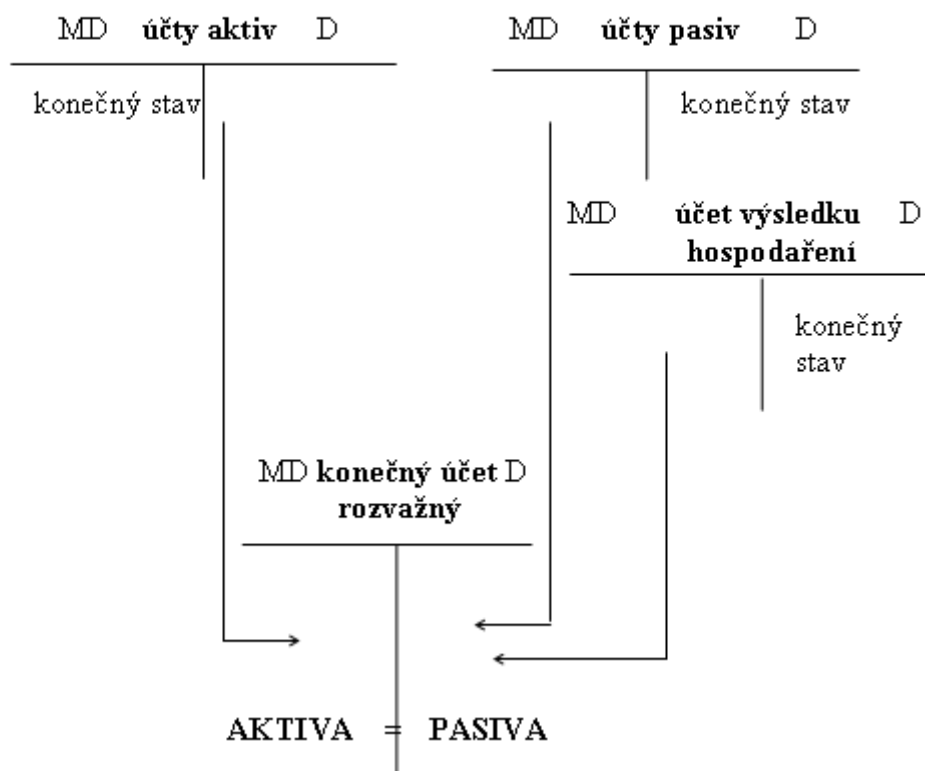
zjištění výsledku hospodaření po zdanění převedením daně z příjmů na účet výsledku hospodaření

Nákladový účet „daň z příjmů“ je tímto krokem uzavřen (konečný stav tohoto účtu je nulový). Uzavřete také účet „závazek vůči státu“ s využitím následujícího schématu.

Úkol pro vás

převedení konečných stavů účtů aktiv, účtů pasiv a účtu výsledku hospodaření na konečný účet rozvažný

6.1 Účetní cyklus a algoritmus - 10

Účetní závěrku tvoří účetní výkazy a příloha k nim. To znamená **rozvaha**, **výsledovka**, případně výkaz o změnách vlastního kapitálu a výkaz toku hotovosti a **příloha k účetní závěrce**, která obsahuje rozšířené identifikační údaje o účetní jednotce, popis použitých účetních metod zejména v oblasti oceňování, odpisování dlouhodobého majetku, ale také způsobu řešení neurčitostních prvků, tedy pravidel pro účtování např. opravných položek a rezerv.

Obsah účetní závěrky

Pro větší konkrétnost citujme §18, odst. 1 zákona o účetnictví:

„Účetní jednotky účtující v soustavě podvojného účetnictví sestavují v případech stanovených tímto zákonem účetní závěrku. Účetní závěrka je nedílný celek a tvoří ji:

1. rozvaha (balance),
 2. výkaz zisku a ztráty,
 3. příloha, která vysvětluje a doplňuje informace obsažené v částech uvedených pod písmeny a) a b)
-

Účetní závěrka může zahrnovat i přehled o peněžních tocích nebo přehled o změnách vlastního kapitálu."

Jak jinak je označována výsledovka?

Proč je rozvaha označována také jako bilance?

Otázky pro vás

6.2 Oběh účetních dokladů

Při vedení účetnictví jsou základem pro účtování běžných účetních případů účetní doklady (viz kapitola pátá 1. dílu). Širším pojmem je pojem účetní dokumentace, kam kromě účetních dokladů patří i ostatní účetní dokumenty, např. účetní knihy, účetní závěrka.

Pro zvýšení standardnosti i transparentnosti účetnictví je aplikován v účetní jednotce jednotně koncipovaný oběh účetních dokladů, který má tyto fáze:

1. vyhotovení účetního dokladu

(buď jako externího, či jako interního účetního dokladu),

2. přezkoušení účetního dokladu

- po stránce **věcné** (zpravidla na odborně příslušném pracovišti, kontrola toho, zda obsah účetního dokladu odpovídá skutečnosti, tj. dané hospodářské operaci),
- po stránce **formální** (zpravidla účetní, kontrola jak náležitostí účetního dokladu, tak správnosti oběhu účetních dokladů, u sběrných účetních dokladů kontrola jejich souladu s prvotními účetními doklady),

3. zaúčtování účetního případu na základě účetního dokladu

resp. provedení účetního zápisu do účetních knih, a to podvojným účetním zápisem, před vlastním zaúčtováním je však nutné zabezpečit uspořádání účetních dokladů a jejich označení, z nichž je patrná komplexnost účetnictví a příslušnost dokladů k účetnímu období,

4. archivace účetní dokumentace

podléhá platným právním předpisům, účetní dokumentace musí být zejména chráněna před zničením a poškozením, musí být uspořádána tak, aby byla patrná příslušnost k účetní jednotce, k účetnímu období; doba úschovy závisí na druhu účetních dokumentů, je dána právními předpisy.

Fáze oběhu účetních dokladů

6.3 Kontrolní prvky účetnictví - 1

Účetnictví je jedna z lidských aktivit, která má v sobě zakomponovánu „sebekontrolu“ a „seberegulaci“.

Mezi kontrolní prvky účetnictví patří:

- **přezkušování dokladů** - po formální a věcné stránce, jak bylo naznačeno v předcházející kapitole
- **časová a věcná souběžnost zápisů** - věcně tříděné zápisy v hlavní knize a chronologické zápisy v deníku, jak je prezentováno v kapitole páté
- **předvaha** - neboli obratová předvaha zachycuje ve věcném členění účty, na nichž došlo k obratu, podle jednotlivých účetních případů a způsobu jejich zaúčtování; neodhalí však nesprávné podvojnosti, zaúčtování nesprávné částky, nezaúčtování účetního případu

Tabulková předvaha (BM = běžný měsíc)										
Číslo, název účtu	Poč. stav k 1. 1.		Obraty do 1. 1.		Poč. stav k BM		Obraty za BM		Konečný stav	
	MD	D	MD	D	MD	D	MD	D	MD	D
Čelkem	$\Sigma MD = \Sigma D$		$\Sigma MD = \Sigma D$		$\Sigma MD = \Sigma D$		$\Sigma MD = \Sigma D$		$\Sigma MD = \Sigma D$	

- **kontrolní čísla** - závisí na způsobu organizace účetnictví, např. se může jednat o rovnost mezi:

Σ aktiv počáteční rozvahy = Σ počátečních stavů stran MD účtů předvahy

Σ pasiv počáteční rozvahy = Σ počátečních stavů stran D účtů předvahy

Σ obratu deníku = Σ obrátů stran MD a D předvahy

Σ aktiv konečné rozvahy = Σ konečných stavů stran MD účtů předvahy

Σ pasiv konečné rozvahy = Σ konečných stavů stran D účtů předvahy

- **inventarizace majetku a závazků** - zjištění míry souladu mezi účetním stavem a skutečným stavem majetku a závazků

6.3 Kontrolní prvky účetnictví - 2

Inventarizace majetku a závazků jako kontrolní prvek účetnictví

Inventarizace majetku a závazků kontroluje věcnou správnost vedení účetnictví, tj. **souladu mezi účetní evidencí a skutečností**. Přitom jde jednak o **ověření stavů** (zda skutečně existují) a **ověření reálnosti ocenění**.

Podléhá jí veškerý majetek (aktiva) a závazky (dluhy), nikoli vlastní kapitál, nikoli náklady a výnosy.

Má následující fáze:

Fáze inventarizace

1. inventuru = zjištění skutečného stavu,

rolišujeme inventuru fyzickou prováděnou vážením, měřením, počítáním kusů..., inventuru dokladovou (např. soupis závazků s žádostí o jejich odsouhlasení dodavatelem), někdy jde o kombinaci obou druhů (např. zboží, které zůstává majetkem účetní jednotky, ale je odeslané k opravě dodavateli),

2. porovnání skutečného stavu se stavem účetním,
3. vyčíslení inventarizačních rozdílů, tj. rozdílů mezi účetním a skutečným stavem,

pokud jde o stav, kdy účetní stav je menší než stav skutečný, jde o **přebytek**;

pokud jde o stav, kdy účetní stav je větší než stav skutečný, jde o **manko**, v případě pokladní hotovosti se užívá označení „**schodek**“.

Nutno upozornit, že o inventarizačních rozdílech uvažujeme nejen ve vztahu k ověření stavů, ale i ve vztahu k ověření reálnosti ocenění!

4. určení příčin, resp. zodpovědnosti za inventarizační rozdíly,

5. vypořádání inventarizačních rozdílů, tj. jejich zaúčtování,

nutno zdůraznit, že inventarizační rozdíly musí být zaúčtovány do účetního období, v němž byly zjištěny, a to v zájmu dosažení věrného a poctivého obrazu o účetní jednotce.

Inventarizace je složitý proces, který se realizuje na základě plánu inventarizace.

Plán, průběh a výsledky inventarizace jsou zachyceny v **inventarizačním zápise**.

Závazným dokumentem o provedení inventarizace v ČR je tzv. **inventurní soupis**.

Zákon o účetnictví v platném znění ve svém § 30, odst. 1 uvádí:

Skutečné stavy majetku a závazků účetní jednotky při inventarizaci zjišťují

- 1. fyzickou inventurou u hmotného majetku, popř. u nehmotného majetku, nebo*
- 2. dokladovou inventurou u závazků a pohledávek, popřípadě u ostatních složek majetku, u nichž nelze provést fyzickou inventuru,*

a tyto stavy jsou povinny zaznamenat v inventurních soupisech.

Shrnutí šesté kapitoly

Účetní cyklus v sobě zahrnuje práce, které jsou vykonávány ve vazbě na běžné účetní období. Musí být otevřeny účty a účetní knihy, prováděny účetní zápisy účetních případů na základě účetních dokladů do účetních knih, posléze je nutné uzavřít účetní knihy a účty, a to pomocí účtu hospodářského výsledku a konečného účtu rozvažného.

Účetní závěrce předchází účetní uzávěrka a samotná účetní závěrka představuje souhrn účetních výkazů a přílohy k nim.

Pro správné vedení účetnictví je nutné respektovat správný oběh účetních dokladů, do nějž patří jejich vyhotovování, přezkušování, zaúčtování a návazně archivace, které podléhají i ostatní účetní dokumenty, účetní záznamy.

Významným charakteristickým rysem účetnictví jsou jeho vnitřní kontrolní prvky, přičemž nejvýznamnější z nich je inventarizace majetku a závazků.

Shrnutí 6. kapitoly

účetní cyklus

účetní uzávěrka

hospodářský výsledek před zdaněním

hospodářský výsledek po zdanění

účetní závěrka

oběh účetních dokladů

kontrolní prvky účetnictví

inventarizace majetku a závazků

inventarizační zápis

inventurní soupis

Pojmy k zapamatování

Tak vida - algoritmizace účetních prací je za námi.

Měla bych vás optimisticky povzbudit – třeba v tom smyslu, že teď je před vámi otevřena kariéra účetního odborníka s vysokým finančním ohodnocením.

Budu upřímná: není tomu tak. Praktická aplikace účetnictví je složitější a kromě teoretických vědomostí jsou při ní nezastupitelné praktické zkušenosti.

Nicméně cíle, které byly v úvodu kapitoly vytyčeny, byly jiné.

Zkuste se k nim vrátit a pokud budete mít pocit, že znáte správné odpovědi, pak to chce odměnu – dle

libosti.

Kdyby ne, tak nevěšzte hlavu. Odpočiňte si, znovu si kapitolu projděte a uvidíte, že budete vítěz!

Průvodce studiem

6.1 V jakém časovém sledu se provádějí následující činnosti a která z činností chybí?

Běžné zápisy účetních případů

Sestavení účetní závěrky

Otevření účetních knih a jednotlivých účtů

6.2 Jak se tento soubor činností označuje?

6.3 Existuje určitý vztah mezi počátečním účtem rozvažným a rozvahou. Jaký?

6.4 V čem spočívá komplexní kontrola správnosti a úplnosti účetnictví? Kdy je nutné ji provést?

6.5 Jak se uzavřou výsledkové účty?

6.6 Vysvětlíte odlišnost pojmů hrubý účetní hospodářský výsledek a hospodářský výsledek po zdanění.

6.7 Konečné stavy kterých účtů se převádějí na konečný účet rozvažný?

6.8 Čím je tvořena účetní závěrka?

6.9 Jaký je rozdíl mezi inventurou a inventarizací?

6.10 Jaký je rozdíl mezi inventarizačním zápisem a inventarizačním soupisem?

Úkoly 6. kapitola

Souhrnný úkol:

Ke dni zahájení činnosti má účetní jednotka k dispozici majetek pořízený z vlastních i cizích zdrojů (v Kč), a to:

Název účtu peněžní jednotky v Kč

Stroje a zařízení 320.000

Zboží 240.000

Krátkodobý úvěr 225.000

Peníze v pokladně 120.000

Základní kapitál 400.000

Peníze na běž. účtu 95.000

Vklady společníků nad rámec základního kapitálu 150.000

Příklad

V běžném období nastaly tyto účetní případy:

1. prodej zboží na fakturu (odběratelskou)

a) vyskladnění zboží 230.000

b) fakturace prodeje 276.000

2. úhrada této faktury na běžný účet 276.000

3. splátka úvěru z běžného účtu 9.375

4. úrok z úvěru (náklad) 3.000

5. nájemné uhrazené v hotovosti 3.500

Jednotlivé úkoly pro vás:

- otevřete účetní knihy a jednotlivé účty. Při zápisu využijte deníkové formy;

- zaúčtujte účetní případy běžného období;

- uzavřete účty a účetní knihy. Pro zjednodušení příkladu je známa výše daně z příjmů, a to 12.090,- Kč;

- vyhotovte pro tento příklad i předvahu neboli obratovou předvahu, což je, jak jistě již víte, jeden z kontrolních prvků účetnictví.

Úkol pro vás

Řešení souhrnného případu

Otevření jednotlivých účtů (viz pol. 1 – 7) spočívá v otevření účtů rozvahových. Princip podvojnosti je aplikován pomocí počátečního účtu rozvažného, který je zrcadlovým obrazem počáteční (v našem případě zahajovací) rozvahy.

Běžné zápisy účetních případů jsou vyznačeny v dalším bloku (viz pol. 8 – 13).

Uzavření účtů pomocí konečného účtu rozvažného a účtu hospodářského výsledku (včetně zaúčtování daně z příjmů) je řešeno v položkách 14 – 28.

Řešení

pol.	datum	popis účetního případu	tis.Kč	MD	D
1.	dd.mm.rr.	otevření účtu dlouhodobý majetek (DM) – stroje a zařízení	320	DM	PUR**
2.	dd.mm.rr.	otevření účtu zboží na skladě (ZB)	240	ZB	PUR
3.	dd.mm.rr.	otevření účtu peníze (PE)	120	PE	PUR
4.	dd.mm.rr.	otevření účtu běžný účet (BU)	95	BU	PUR
5.	dd.mm.rr.	otevření účtu základní kapitál (ZK) dd.mm.rr	400	PUR	ZK
6.	dd.mm.rr.	otevření účtu vklady zakladatelů (VZ)	150	PUR	VZ
7.	dd.mm.rr.	Otevření účtu úvěr (UV)	225	PUR	UV
8.	dd.mm.rr.	Vyskladnění zboží (NA) - <i>náklad !</i>	230	NA	ZB
9.	dd.mm.rr.	Odběr. faktura (pohledávka za prodané zboží - PO) – <i>výnos!</i>	276	PO	VY
10.	dd.mm.rr.	Odběr. faktura uhrazena na běž. účet	276	BU	PO
11.	dd.mm.rr.	Splátka úvěru z běžného účtu	9,375	UV	BU
12.	dd.mm.rr.	Úrok z úvěru zaplacen z běž. účtu – <i>náklad!</i>	3	NA	BU
13.	dd.mm.rr.	Nájemné placené v hotovosti – <i>náklad!</i>	3,5	NA	PE
14.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu nákladů – prodané zboží na účet hospodářského výsledku	230	HV	NA
15.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu nákladů - úroky	3	HV	NA
16.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu nákladů - nájemné	3,5	HV	NA
17.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu výnosů – tržby za prod. zboží	276	VY	HV
18.	dd.mm.rr.	Zaúčtování daně z příjmů	12,09	NA	ZV
19.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu nákladů – daň z příjmů	12,09	HV	NA
20.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu aktiv (DM) na konečný účet rozvažný	320	KUR	DM
21.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu aktiv (ZB) na konečný účet rozvažný	10	KUR	ZB
22.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu aktiv (PE) na konečný účet rozvažný	116,5	KUR	PE
23.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu aktiv (BU) na konečný účet rozvažný	358,625	KUR	BU
24.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu pasiv (ZK) na konečný účet rozvažný	400	ZK	KUR
25.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu pasiv (VZ) na konečný účet rozvažný	150	VZ	KUR
26.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu pasiv (UV) na konečný účet rozvažný	215,625	UV	KUR
27.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu pasiv (ZV) na konečný účet rozvažný	12,09	ZV	KUR
28.	dd.mm.rr.	Uzavření účtu hospodářského výsledku (HV) na konečný účet rozvažný	27,41	HV	KUR

Zahajovací rozvaha: A = P 775,000 tis. Kč
Hrubý účetní výsledek hospodaření: 39,500 tis. Kč
Čistý zisky po zdanění 27,410 tis. Kč
Konečná rozvaha: A = P 805,125 tis. Kč

Posledním úkolem v této kapitole bylo vyhotovit předvahu, obratovou předvahu, jako jeden z kontrolních prvků účetnictví. Tak si to pojdme zkontrolovat:

Jelikož má být obratová předvaha za běžný měsíc, je vypuštěna daň z příjmů (DP), není zachycen převod na HV a posléze na KUR - pokud by tak bylo, není to chyba. Ale **vycházejme ze zadání**, kde je stanoveno, že **hrubý HV je 39,5** (v tis. Kč).

účet	počáteční stav		obraty		konečný stav	
	MD	D	MD	D	MD	D
DM	320	0	0	0	320	0
ZB	240	0	0	230	10	0
PO	0	0	276	276	0	0
PE	120	0		3,5	116,5	0
BU	95	0	276	12,375	358,63	0
ZK	0	400	0	0	0	400
VZ	0	150	0	0	0	150
UV	0	225	9,375	0	0	215,63
NA (zb)	0	0	230	0	230	0
NA (ur)	0	0	3	0	3	0
NA (náj)	0	0	3,5	0	3,5	0
VY	0	0	0	276	0	276
součty	775	775	797,88	797,88	1041,63	1041,63

Téma testu : **Konečný test - část 1** Absolváním testu se automaticky NEABSOLVUJE kurz. Pro absolvování kurzu otevřete kapitolu Závěr kurzu (je dostupná z Obsahu kurzu nebo přechodem pomocí tlačítka Vpřed). Zde si můžete ověřit nakolik byl kurz účinný. Odpovězte prosím na všechny otázky. Plný počet bodů: **9** Pro absolvování testu musíte získat alespoň: **0%** bodů

Důkladně si přečtete všechna následující tvrzení a do prázdného pole zaznamenejte písmeno A v případě, že s tvrzením souhlasíte, a písmeno N, pokud se domníváte, že tvrzení není pravdivé.

Otázka č.1 Doplněte do mezer.

Podstatou principu podvojnosti je zaznamenávání jednoho účetního případu současně na dvou rozvahových účtech, zpravidla na jednom účtu na straně MD a na druhém na straně D.

N

Otázka č.2 Doplněte do mezer.

Předmět a cíl účetnictví jsou identické pojmy.

N

Otázka č.3 Doplněte do mezer.

Charakteristickými znaky finančního účetnictví jsou objektivita a výhradně vnitropodniková využitelnost výstupů.

N

Otázka č.4 Doplněte do mezer.

Celková pasiva lze klasifikovat podle vlastnictví na vlastní a cizí.

A

Otázka č.5 Doplněte do mezer.

Výsledovka, resp. výkaz zisku a ztráty zachycuje výsledek hospodaření sledovaného účetního období, tj. přehled o příjmech a výdajích.

N

Otázka č.6 Doplněte do mezer.

Proces harmonizace účetnictví spočívá v překonávání existujících rozdílů mezi jednotlivými národními účetními systémy.

A

Otázka č.7 Doplněte do mezer.

Účetní doklad má za úkol potvrdit objektivnost účetního případu, jeho jednoznačné určení, přičemž ocenění může být ve výjimečných případech v naturálních jednotkách.

N

Otázka č.8 Doplněte do mezer.

Podle zásady aktuálnosti se náklady a výnosy účtují do účetního období, s nímž časově a věcně souvisejí.

A

Otázka č.9 Doplněte do mezer.

Návaznost konečných zůstatků a počátečních stavů rozvahových účtů mezi jednotlivými účetními obdobími, převedení účetních knih a sestavování účetní závěrky vyjadřuje tzv. bilanční identita.

N

Nutné minimum: Maximum: Váš zisk: Prospěch:
0.0 bodů (0%) 60 bodů 60 bodů (100 %) Prospěl

Výsledky testu: **Prospěl**

Konečný test - část 2

Test využívá souhrnného hodnocení: ne

Test využívá hodnocení po částech: ne

Následuje přehled Vašich odpovědí na otázky testu:

1.

(otázka č. 1) Správně 6 bodů

Zařadte následující položky do správných účetních výkazů, tj. rozvahy, výkazu zisku a ztráty a výkazu toku hotovosti. U příslušných polí zaškněte políčka v případě, že položka do příslušné části výkazu náleží. Zkratky u jednotlivých polí označují:

RA (rozvaha - aktiva),

RP (rozvaha - pasiva),

VN (výsledovka - náklady),

VV (výsledovka - výnosy),

CP (výkaz toku hotovosti - příjmy),

CV (výkaz toku hotovosti - výdaje).

Položky mohou náležet do více výkazů, ale nemusí mít charakter účetních případů, proto se nenechte zmást při hledání podvojnosti.

tržby za zboží přijaté v hotovosti

6 b.

Vaše odpovědi:

CP

VV

RA

2.

(otázka č. 2) Správně 6 bodů

došlá faktura od dodavatelů za zboží, které bylo ihned převzato na sklad 6 b.

Vaše odpovědi:

RP

RA

3.

(otázka č. 3) Správně 6 bodů

úhrada od odběratelů za odebrané zboží na bankovní účet 6 b.

Vaše odpovědi:

CP

RA

Výsledky testu Konečný test - část 2 <https://lms.upce.cz:8443/edoceo/screen/learn/course/test>
2 z 2 22.4.2008 21:39

4.

(otázka č. 4) Správně 6 bodů

nákup kancelářských potřeb v hotovosti 6 b.

Vaše odpovědi:

CV

RA

VN

5.

(otázka č. 5) Správně 6 bodů

závazky vůči zaměstnancům 6 b.

Vaše odpovědi:

RP

6.

(otázka č. 6) Správně 6 bodů

nakoupený materiál byl převzat na sklad 6 b.

Vaše odpovědi:

RA

7. (otázka č. 7) **Správně 6 bodů**

bankovní úvěr byl přijatý na bankovní účet 6 b.

Vaše odpovědi:

CP
RP
RA

8. (otázka č. 8) **Správně 6 bodů**

úhrada dodavateli za dodané zboží bankovním převodem 6 b.

Vaše odpovědi:

CV
RP
RA

9. (otázka č. 9) **Správně 6 bodů**

spotřeba energií 6 b.

Vaše odpovědi:

VN

10. (otázka č. 10) **Správně 6 bodů**

přijatá platba od nájemce za pronájem v hotovosti 6 b.

Vaše odpovědi:

CP
RA
VV

Nutné minimum: Maximum: Váš zisk: Prospěch:
0.0 bodů (0%) 42 bodů 42 bodů (100 %) Prospěl

Výsledky testu: **Prospěl**

Konečný test - část 3

Následuje přehled Vašich odpovědí na otázky testu:

1.

(otázka č. 1) Správně 6 bodů

Naznačte zaúčtování následujících účetních případů v deníkovém tvaru. Do polí pište čísla účtů, které jsou vyjmenovány v zadání. Čísla vycházejí z účetní osnovy, ale jejich znalost není kurzem vyžadována.

211 pokladna

221 bankovní účet

311 odběratelé

321 dodavatelé

331 zaměstnanci

335 pohledávky za zaměstnanci

343 DPH

342 ostatní přímé daně

501 spotřeba materiálu

521 mzdové náklady

562 úroky

601 tržby za vlastní výrobky

661 tržby z prodeje cenných papírů a vkladů

1. Zaúčtování hrubých mezd 250 000 Kč

MD ***, D ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Naznačte zaúčtování následujících účetních případů v deníkovém tvaru. Do polí pište čísla účtů, které jsou vyjmenovány v zadání. Čísla vycházejí z účetní osnovy, ale jejich znalost není kurzem vyžadována.

211 pokladna

221 bankovní účet

311 odběratelé

321 dodavatelé

331 zaměstnanci

335 pohledávky za zaměstnanci

343 DPH

342 ostatní přímé daně

501 spotřeba materiálu

521 mzdové náklady

562 úroky

Výsledky testu Konečný test - část 3 <https://lms.upce.cz:8443/edocoo/screen/learn/course/test>

2 z 3 24.4.2008 13:05

601 tržby za vlastní výrobky

661 tržby z prodeje cenných papírů a vkladů

1. Zaúčtování hrubých mezd 250 000 Kč

MD "521 [3]" , D "331 [3]"

2.

(otázka č. 2) Správně 6 bodů

Vydaná faktura za prodej výrobků:

a) smluvní cena 100 000 Kč . . . D ***

b) DPH 19 000 Kč . . . D ***

c) celkem 119 000 Kč . . . MD ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Vydaná faktura za prodej výrobků:

a) smluvní cena 100 000 Kč . . . D "601 [2]"

b) DPH 19 000 Kč . . . D "343 [2]"

c) celkem 119 000 Kč . . . MD "311 [2]"

3. (otázka č. 3) Správně 6 bodů

Úhrada úroků z bankovního účtu 1 500 Kč

MD ***, D ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Úhrada úroků z bankovního účtu 1 500 Kč

MD "562 [3]" , D "221 [3]"

4. (otázka č. 4) Správně 6 bodů

Na základě bankovního výpisu byly zaúčtovány tržby za prodané akcie 17 000

Kč

MD ***, D ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Na základě bankovního výpisu byly zaúčtovány tržby za prodané akcie 17 000 Kč

MD "221 [3]" , D "661 [3]"

5. (otázka č. 5) Správně 6 bodů

Výplata mezd v hotovosti 190 000 Kč

MD ***, D ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Výplata mezd v hotovosti 190 000 Kč

MD "331 [3]" , D "211 [3]"

6. (otázka č. 6) Správně 6 bodů

Zaměstnanec uhradil v hotovosti škodu, kterou způsobil 750 Kč

MD ***, D ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Zaměstnanec uhradil v hotovosti škodu, kterou způsobil 750 Kč

MD "211 [3]" , D "335 [3]"

7. (otázka č. 7) Správně 6 bodů

Úhrada daně z příjmů bankovním převodem 12 000 Kč

MD ***, D ***

6 b.

!?!doplňte chybející výraz!?!

Vaše odpověď:

Úhrada daně z příjmů bankovním převodem 12 000 Kč

MD "342 [3]" , D "221 [3]"